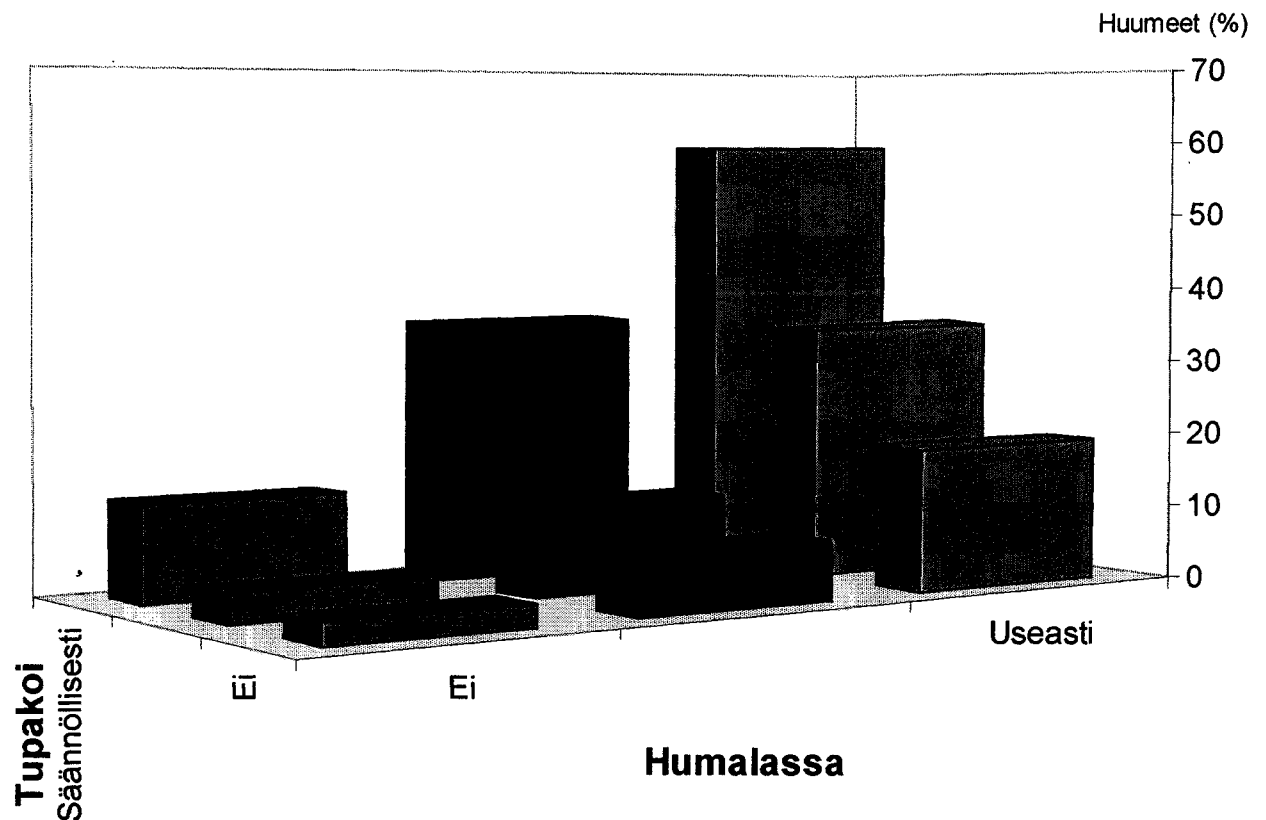

Tupakka ja päihteet nuorten elämäntyyleissä

Kuvailu ja analyysi terveyden edistämisen suuntaviivoiksi

Tomi Lintonen

Terveyskasvatuksen pro gradu-
tutkielma / sivuaine
Jyväskylän yliopisto
Terveystieteen laitos
Kevät 1998

Tiivistelmä

- Tutkimuksen tekijä:** Tomi Lintonen, FM
- Tutkimuksen nimi:** Tupakka ja päihteet nuorten elämäntyyleissä - kuvailu ja analyysi terveyden edistämisen suuntaviivoiksi
- Tarkoitus:** Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaiden tupakointia ja päihteiden käyttöä Tampereella 1996 ja 1997 ja selvittää, missä määrin saatu kuva vastaa koko Suomen sekä toisten suurten kaupunkien tilannetta. Tutkimuksessa etsittiin päihteiden käyttäjää luonnehtivia taustatekijöitä ja päihteiden käyttöön liittyvää elämäntyyleä. Lisäksi selvitettiin, kasautuuko tupakointi ja päihteiden käyttö samoille henkilöille.
- Menetelmät:** Tutkimusaineiston muodosti Kouluterveystutkimusten 1996 ja 1997 lomakekyselyinä peruskoulujen 8. ja 9. luokkien oppilailta kerätty vastaukset. Vuonna 1996 vastaajia oli 3047 ja vuotta myöhemmin 2695. Analyysit tehtiin ristiintaulukoimalla ja monimuuttujamenetelmällä.
- Tulokset:** Tamperelaisista peruskoulun 8. ja 9.-luokkalaisista noin joka neljäs tupakoi. Vähintään neljä kertaa tosi humalassa ilmoittaa olleensa joka neljäs nuori. Yksi kahdestakymmenestä nuoresta on käyttänyt huumeita useita kertoja. Päihteiden käytön suhteen Tampere ei eroa muista Suomen suurista kaupungeista. Humalajuojien 'muotokuvaa' piirrettäessä havaittiin yhteyksiä perheen rakentamiseen, vanhempien tupakointiin ja perheen yhteistoimintaan. Sen sijaan vanhempien koulutustausta ja työttömyys eivät olleet yhteydessä nuoren humalajuomiseen. Humalajuomiseen liittyy usein - mutta ei suinkaan aina - huono koulumenestys ja koulukiusaaminen. Runsaasti alkoholia käyttävän nuoren terveydentila on ikätovereita huonompi. Tutkimuksen tulokset tukevat voimakkaasti päihteiden käytön kasautumisolettamusta; tupakka, alkoholi ja huumeet ovat kokonaisuus.
- Päätelmät:** Tamperelaisnuorten keskuudessa humalajuominen ja päivittäinen tupakointi ovat nuorten keskuudessa monin verroin merkittävämpiä 'päihdeongelmia' kuin huumekeilut. Terveyden edistämistä voitaisiin kehittää elämäntyyleikonseptin pohjalta. Tähän strategiaan kuuluisivat mm. päättäjien ja perheiden terveystasvatus. Tutkimuksen tulokset korostivat nuoren ja hänen perheensä suhteen merkitystä sekä aikuisten antamaa mallia.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 KÄSITTEET JA KIRJALLISUUS	7
Tupakointi ja päihteiden käyttö	7
Tutkimukset tamperelaisten nuorten tupakoinnista ja päihteiden käytöstä	14
3 TUTKIMUSTEHTÄVÄT	16
4 MENETELMÄT	17
Aineistot	17
Mittarit	20
Pysyvyys ja pätevyys	21
5 KUVAILEVAT TULOKSET	23
Humalajuomisen kehittyminen Tampereella ja Suomessa 1981-1997	24
Suuret kaupungit	25
Päihteiden käyttö Tampereella	26
Tampereelaisten nuorten päihteiden käyttöön liittyvät asenteet	29
Pienalue-erot Tampereella	31
Koulujen päihdeprofiilit	34
6 PÄIHTEIDEN KÄYTTÄJÄÄ LUONNEHTIVAT TULOKSET	36
Humalajuojan "muotokuva"	36
Päihteiden käytön keskinäisiä yhteyksiä ja kasautuminen	39
Korrelaatiot	39
Päihteiden ja tupakoinnin yhteydet	40
Monimuuttujamalli	42
7 POHDINTA	45
Tulosten luotettavuus	45
Päihteet Tampereella ja Suomessa	47
Päihteiden käyttäjä	48
Käytön kasautuminen	49

Voidaanko puhua elämäntyylistä?	49
Yhteiskunnan suhde nuorten päihteiden käyttöön	50
Miten terveyden edistämistä olisi kehitettävä?	51
Aiheita jatkotutkimuksiin	52
KIRJALLISUUS	54
LIITE 1 Koulujen päihdeprofiilit	
LIITE 2 Tutkimuksiin osallistuneet koulut	
LIITE 3 Vastaaajien lukumäärät kouluittain	
LIITE 4 Kouluterveydestutkimuksen kyselylomake	

1 JOHDANTO

Nuoret, kuten ihmiset yleensäkin, ovat tupakoineet ja käyttäneet päihteitä koko tunnetun historian ajan. Päihdekokeilut kuuluvat lähes jokaisen nuoren elämään (Hallman ym. 1992). Suomessa on 1950-luvulta lähtien (Kuusi 1957) selvitetty lasten ja nuorten päihteiden käyttöä. Vuonna 1963 Kettil Bruun ja Ragnar Hauge (1963) esittivät pohjoismaisen tutkimuksen tuloksena, että 14-18-vuotiaiden pääkaupunkiseudun poikien juominen on vielä satunnaista eikä aihetta huoleen ole, mikäli teini-ikäisten alkoholinkäyttöä yleensä ei pidetä sopimattomana. Bruun ja Hauge (1963) pitivät oletettavana, että muualla Suomessa päihteiden käyttö on harvinaisempaa kuin Helsingissä. Viimeisimpien eurooppalaisten tutkimusten (Hibell ym. 1997) tulokset kertovat tilanteen muuttuneen merkittävästi Suomessa. Tupakointi, humalajuominen ja huumaavien aineiden käyttö on yleistä, ja Hibell ym. (1997) katsoivat päihteiden käytön olevan merkittävä uhka kansanterveydelle.

Nuorten päihde”ongelmat” ovat pääosin luonteeltaan sosiaalisia, mm. hankaluuksia kanssakäymisessä läheisten ja yhteisön kanssa (Smart 1980). Tähän liittyy usein koulumenestyksen heikkeneminen ja joskus väkivaltaan liittyvät ongelmat (Smart 1980). Pitkittyneenä sosiaaliset hankaluudet voivat johtaa epäsosiaalisen elämäntavan omaksumiseen ja rikollisuuteen (Smart 1980, Hibell ym. 1997). Alkoholilla on toki muitakin epäsuotuisia vaikutuksia, mm. riippuvuuden kehittyminen ja siihen liittyvä runsas päihteiden käyttö aikuisena (Pape ja Hammer 1996). Runsas alkoholin käyttö lisää myös nuoren kuoleman vaaraa ja sairastavuutta sekä onnettomuuksia (Plant ja Plant 1992).

Suomessa on pyritty säätelemään väestön päihteiden käyttöä noudattamalla varsin tiukkaa päihdepolitiikkaa, jonka keskeinen osa on ollut valtion alkoholimonopoli (Ahlström ja Österberg 1995). Alkoholin myynnin vapau-

tuminen alkoi keskiolesta 1960-luvun lopulla ja on kiihtynyt 1990-luvulla Euroopan yhdentymiskehityksen osana. Tupakan osalta kehitys on ollut päinvastainen; tupakkalakia on jatkuvasti kiristetty, viimeksi talvella 1995. Suomalaiset kokivat huomattavan pitkän taloudellisen nousukauden 1970-luvulta vuoteen 1990, jolloin kansantuote laski kahtena peräkkäisenä vuonna (Suomen tilastollinen vuosikirja 1997). Vuonna 1995 ylitettiin jälleen vuoden 1990 talouden ennätysluvut ja kasvu on jatkunut voimakkaana. Alkoholien ja huumeiden hinnat suhteessa kotitalouksien käyttövaroihin ovat laskeneet ja Rimpelän ym. (1987) mukaan alkoholin ja tupakan hintapolitiikka on ollut nuorten kulutusta lisäävää.

Terveyskasvatusta suunniteltaessa on hyödyllistä tietää kohderyhmän terveyskäyttäytyminen ja siihen yhteydessä olevat tekijät ennen mahdollisia toimia. Tampereen kaupunki päätti vuonna 1996 osallistua Sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus- ja kehittämiskeskuksen Stakesin valtakunnalliseen Kouluterveystutkimukseen, joka kartoittaa monipuolisesti peruskoulun 8. ja 9. luokan sekä lukion ja ammatillisten oppilaitosten toisten vuosikurssien oppilaiden terveyskäyttäytymistä (Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimi 1998). Tampereella oli tutkittu päihteiden käyttöä vuosina 1975, 1985 ja 1992, ja niiden pohjalta tehdyn työn seuranta Kouluterveystutkimuksen osa-alueista valittiin päihteet. Tampere osallistui Kouluterveystutkimukseen myös vuonna 1997. Tässä työssä kuvataan tamperealaisten nuorten päihteiden käyttöä Kouluterveystutkimusten valossa.

Työssä keskeisenä tehtävänä on syventää kuvaa päihteiden käytöstä ja käyttäjistä. Terveyskasvatuksen ja ehkäisevien palveluiden kehittämiseksi katsoin tarpeelliseksi selvittää ilmiön yleisyyttä kuvaavien lukujen lisäksi päihteiden käyttäjien perhetaustaa ja 'elämisen terveystyyliä', kuten Hallman ym. (1992) ovat nimittäneet nuoren terveyteen liittyvien tottumusten kirja. Ymmärtämällä paremmin nuorten elämän kokonaisuutta voidaan kehittää vaikuttavuudeltaan parempia terveyden edistämisen muotoja.

Erityisen tarkastelun kohteeksi on valittu humalajuominen, joka on merkittävin nuoria koskettavista päihdeongelmista (Smart 1980, Chou ja Pickering 1992, Plant ja Plant 1992, Ahlström ym. 1994, Hibell ym. 1997). Työssä tarkastellaan myös sitä, liittyvätkö tupakointi ja päihteiden käyttö toisiinsa, kuten nk. porttiteoria esittää (DuPont 1985, Kandel ym. 1992). Työn kuluessa syntyi myös ajatus siitä, että tuloksista voitaisi ehkä oppia jotain yleisemminkin suomalaisten nuorten päihteiden käytöstä. Tätä silmällä pitäen työssä seurataan päihteiden käytön ajallisia trendejä 1980- ja 1990-luvuilla sekä verrataan Tamperetta muihin suuriin kaupunkeihin Suomessa. Työssä tarkastellaan myös päihteiden käytön pienalue-eroja; onko päihteiden käytössä eroja eri kaupunginosista ja kouluista tulevien nuorten välillä?

2 KÄSITTEET JA KIRJALLISUUS

Aiempaa tutkimuskirjallisuutta tarkastellessani olen pitäytynyt pääasiassa alkoholin käyttöön ja erityistä huomiota olen kiinnittänyt humalajuomiseen. Tähän minulla on kaksi perustetta. Ensimmäkin alkoholin käyttö on tämän ikäisten nuorten keskuudessa yleisin päihteiden käytön muoto ja humalaa pidetään tärkeimpänä päihdeongelmana (mm. Smart 1980, Hibell ym. 1997, Plant ja Plant 1992, Ahlström ym. 1994). Toinen syy keskittymiseeni on se, että eri päihteiden käyttöä selittävät tekijät ovat tutkimusten mukaan pitkälti samoja (Plant ja Plant 1992).

Käytän tässä työssä käsitettä 'päihde' kattamaan alkoholin sekä huumaavat aineet (mm. Kannas 1974, Rimpelä ym. 1997). Huumaavia aineita on lukuisia määriä, mutta Kouluterveystutkimuksessa on päädytty tarkastelemaan yleisimmin käytettyjä aineita kuten kannabistuotteet, amfetamiini, tekniset liuottimet, heroini, LSD, ekstaasi sekä lääkevalmisteet.

Tupakointi ja päihteiden käyttö

Tupakointi

Tupakointia pidetään tärkeimpänä yksittäisenä kansanterveyttä heikentävänä tekijänä. Erityinen huolen aihe on ollut tupakkaan syntyvä voimakas riippuvuus, jossa osatekijänä on fysiologinen nikotiiniaddiktio. Tupakoinnin vähentämistä terveystieteellisenä tavoitteena on korostettu 1970-luvulta lähtien. Vuonna 1977 Suomessa astui voimaan kansainvälisestäkin edistyksestä tupakkalaki, jonka avulla pyrittiin vaikuttamaan mm. nuorten tupakoinnin aloittamiseen vähentämällä tuotteiden saatavuutta, rajoittamalla sen käyttömahdollisuuksia ja järjestelmällistämällä terveyskasvatusta. Toimien osittaisen epäonnistumisen seurauksena tupakkalaki uudistettiin vuoden 1995 alusta, jolloin tupakkatuotteiden myynnin ikäraja nostettiin 18 ikävuoteen. (Prof. A. Rimpelä, henkilökohtainen tiedonanto).

Nuorten säännöllinen tupakointi on viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana pysynyt suunnilleen samana, 16-18 -vuotiaiden poikien keskuudessa jopa hieman vähentynyt. Päivittäin tupakoivia 14-vuotiaita poikia oli vuonna 1997 Suomessa 14% ja tyttöjä 17%. 16-vuotiailla käyttäjien osuudet olivat pojilla 26% ja tytöillä 27%. Päivittäin polttavien 14-16 -vuotiaiden savukkeenkulutus oli keskimäärin noin puoli askia tupakkaa päivässä, pojilla hieman enemmän kuin tytöillä. (Rimpelä ym. 1997)

Alkoholin käyttö ja humalajuominen

Ensimmäinen varsinainen tutkimus, jossa on luotettavia tietoja suomalaisen nuorten humalajuomisesta, tehtiin 1960-luvun alussa (Bruun ja Hauge 1963). Pohjoismaisen tutkimuksen Suomen otos tehtiin helsinkiläisten nuorten keskuudesta. Humalatauti tulkittiin kerralla nautitun alkoholimäärään perustuen. Nuorten terveystapatutkimus on seurannut alkoholinkäyttöä vuodesta 1977 ja humalajuomista vuodesta 1981. Suomalaiset nuoret ovat olleet mukana myös kansainvälisissä vertailututkimuksissa, mm. WHO koululaistutkimuksessa (King ym. 1996) ja ESPAD-tutkimuksessa (Hibell ym. 1997).

Useimpien ulkomaisten tutkimusten kohdejoukkona ovat olleet 16-21 -vuotiaat eli hieman vanhemmat nuoret. Alkoholin käyttö on kehittynyt eri tavoin eri maissa. Mm. Britanniassa todettiin (Plant ja Plant 1992), että nuorten alkoholin käyttö on pääpiirteissään pysynyt samalla tasolla. Suomessa juontitiheys on kasvanut ja humalat ovat yleistyneet (Ahlström ym. 1994, Rimpelä ym. 1997). 1960-luvun alussa humalajuomisen yleisyydeksi 14-vuotiaiden helsinkiläispoikien joukossa saatiin 2% (Bruun ja Hauge 1963) ja Nuorten terveystapatutkimuksessa koko maan 14-vuotiaiden 1981 3% ja 1997 10% (Rimpelä ym. 1997). Samanikäisten tyttöjen keskuudessa humalajuomisen yleisyys Suomessa oli 1981 4% ja 1997 16%.

Juomatapoja on Suomessa tutkittu tieteellisesti ainakin 1960-luvulta lähtien (Simpura 1985, Metso ja Simpura 1997). Juomatavoissa tarkastelun kohteena on alkoholin käytön yleisyys, juomisen taajuus, humalajuomisen esiintyvyys sekä kulutetun alkoholin määrä ja jakautuminen. Humala määrittyy joko subjektiivisena käsityksenä tai tutkijan päätelmänä henkilön nauttiman alkoholimäärän perusteella. Ulkomaisessa tutkimuskirjallisuudessa jako vastaa suurin piirtein termien 'drunkenness' ja 'binge drinking' välistä jakoa. Näistä ensin mainittu perustuu henkilön omaan kokemukseen ja jälkimmäinen siihen, että kerralla on nautittu tietyn kynnyksarvon ylittävä määrä alkoholia tietyssä aikayksikössä. Rajat ovat yleensä viiden alkoholiannoksen luokkaa (tai 6,0-7,5 cl puhdasta alkoholia) 2-4 tunnin aikana. Joissain tapauksissa on myös käytetty humalan osoittimena veren alkoholipitoisuuden kohoamista yli yhteen promilleen.

Humalajuomisen käsitteen määrittely on jossain määrin ongelmallinen. Käsitellen tässä humalaa nimenomaan henkilön omana kokemuksena. Toisaalta käsite on kulttuurisidonnainen ja on saattanut muuttua ajan myötä. Humalatilán subjektiiviseen määrittelyyn olen päätenyt kahdestakin syystä. Työssä ei keskitytä alkoholin biologisiin vaikutuksiin vaan tarkasteltavana ovat psyykkiset ja sosiaaliset vaikutukset, joissa tärkeää on nimenomaan humalatala kokemuksena. Toisaalta humalatalan yhteys nautittuun alkoholimäärään on epäselvä ja yksilöllinen.

Humalakeskeistä alkoholin käyttöä on pidetty suomalaisen juomatavan tunnuspiirteenä (Simpura 1985). Humalakeskeisyydellä tarkoitetaan sitä, että alkoholin nauttimisen tavoitteena on humalatala. Nuorilla humala voi kokemattomuudesta johtuen olla myös vahinko. Tässä tutkimuksessa olen määritellyt humalajuojaksi nuoren, joka on juonut itsensä ainakin neljä kertaa tosi humalaan. Tämä viittaa nähdäkseni humalan saavuttamisen keskeisyyteen.

Humalaa pidetään tärkeimpänä nuorten alkoholin käyttöön liittyvänä ongelmana (Smart 1980, Hibell ym. 1997, Plant ja Plant 1992, Ahlström ym. 1994). Toisaalta Smart on huomauttanut, että humala on ongelma pääosin aikuisten näkökulmasta. Nuoret monesti nimenomaan tavoittelevat humalaa. Vaikka 14-vuotiailla ei voidakaan yleensä puhua alkoholismista, humalatilaan liittyvät voimakkaat kokemukset voivat johtaa riippuvuuteen (Vertio 1994). Porin selviämisaseman nuoria tutkinut Kumpulainen (1995) katsoo humalan olevan pitkälti myös dramaturgiaa.

Millä tekijöillä päihteiden käyttöä selitetään?

Smart (1980) toteaa, että nuorten, samoin kuin aikuistenkaan, juomiseen on jokseenkin turha etsiä yhtä syytä. Yhteydet ovat monimutkaisia, koska niihin vaikuttavat ainakin nuoren henkilökohtaiset ominaisuudet ja tavoitteet, ympäristön vaikutus (erityisesti perheen ja toveripiirin) sekä saatavuus ja hinta. Saatavuus ei näytä olevan Suomessa ongelma ja väestön ostovoima suhteessa alkoholin hintaan kasvoi nopeasti 1980-luvulla. 1990-luvun alun talouskasvun taantuma ei kuitenkaan vähentänyt nuorten juomista (Ahlström ym. 1994).

Nuorten alkoholin käyttö seuraa pääpiirteissään aikuisten alkoholinkäyttöä; aikuisten alkoholin käytön lisääntyessä myös nuorten alkoholin käyttö lisääntyy (Rimpelä ym. 1997, Smart 1980, Plant ja Plant 1992). Alkoholin käyttö on Suomessa lisääntynyt vuoden 1981 noin 7,3 litrasta vuoden 1996 noin 8,9 litraan (Metso ja Simpura 1997) ja siitä valtaosan juovat aikuiset.

Nuoret pitävät yleensä juomista sosiaalisena ja 'aikuisena' käyttäytymistapana (Davies ja Stacey 1972). Humalajuojat uskovat juomisen edesauttavan suhteiden muodostumista vastakkaiseen sukupuoleen (Plant ym. 1990). Plant ja Plant (1992) näkevät humalajuomisen osana nuorten riskinottoa, johon liittyy päihteiden käytön lisäksi mm. seksi, rikollisuus ja urheilu.

Vähemmän tutkittu, mutta pohdinnoissa esiin tullut syy on se, että nuoret eivät ole löytäneet mielekästä paikkaa yhteisössä (Jessor ja Jessor 1977, Tuck 1989, Kumpulainen 1995). Mielenkiintoinen havainto oli myös se, että ainakin aiemmin 14-vuotiaista pojista vain 1% arveli ikätovereidensa juovan vähemmän kuin he itse joivat (Bruun ja Hauge 1963).

Smart (1980) on kerännyt teokseensa *The New Drinkers* kattavan kirjallisuuskatsauksen nuorten runsaan alkoholinkäytön taustamuuttujista. Yhteenvetona hän esittää seuraavan luettelon: ikä, sukupuoli, perheen sosioekonominen asema, asuinalue, uskonto ja perheen sisäinen vuorovaikutus. Plomp ym. (1991) yhtyvät yllä olevaan listaan, mutta lisäävät sen rinnalle nuoren elämäntyyliä kuvaavat yhteydet lintsaamisen, sairaspöissaolojen, rikollisten toimien (mm. myymälävarkaus), vapaa-ajanviettopojen, viikokorahan suuruuden, ystäväpiirin päihteiden käytön ja humalajuomisen välillä. Plomp ym. (1991) jakavat vapaa-ajanviettotavat passiivisiin (baarit, elokuvat, diskot, kaduilla oleilu) ja kehittäviin (lukeminen, opiskelu), joista ensin mainittuun käytetty aika on yhteydessä lisääntyneeseen humalajuomiseen ja jälkimmäinen vähentyneeseen humalajuomiseen. Koulumenestystä on myös tarjottu selittäjäksi, mutta erityisesti sen kohdalla voidaan puhua vain yhteydestä, ei varsinaisesti selityksestä kumpaankaan suuntaan. Jessor ja Jessor (1977) ovat korostaneet psykologian lähtökohdista syntyneessä 'Problem Behavior' -mallissaan nuoren kokeman elämän mielekkyyden puutteen merkitystä.

Iän myötä humalajuominen yksiselitteisesti lisääntyy. Sukupuoli on kaikissa lukemissani julkaisuissa selittänyt humalajuomista siten, että pojat ovat juoneet tyttöjä useammin. Tässä suomalaiset 14-vuotiaat näyttävät tekevän poikkeuksen (Rimpelä ym. 1997). Tutkimusten tulokset mm. perheen sosioekonominen aseman suhteen ovat osin ristiriitaisia. Yleisesti on todettu nuoren humalajuomisen liittyvät perheen huoltajan 'alhaiseen' sosioekonomiseen asemaan, mutta mm. Smart ja Fejer (1974) totesivat runsaan säännöllisen juomisen olevan yhteydessä nimenomaan isän korkeaan koulutus-

tasoon. Vaikutus näytti liittyvän erityisesti tilanteeseen, jossa nuoren koulumenestys oli lisäksi keskimääräistä heikompi.

Nuorten alkoholin käyttö näyttää olevan varsin samankaltaista Suomen eri osissa (Ahlström ym. 1994). Etelä-Suomen nuorten hieman muita yleisempi alkoholin käyttö selittyy todennäköisesti sillä, että taajamissa asuvien keskuudessa juominen on yleisempää kuin maaseudulla.

Päihteiden käyttöön liittyvät ongelmat

Nuorten päihteiden käyttöön liittyviä ongelmia voidaan tarkastella yhtäältä aikuisten ja toisaalta nuorten itsensä näkökulmista. Yhteisön kannalta ongelmallisia seurauksia voivat olla mm. epäsosiaalisen elämäntavan omaksuminen ja rikollisuus: 'katujen järjestys- ja siisteysongelmat'. Laajemmin ongelmia ovat myös tapaturma- ja onnettomuusriskin lisääntyminen, syrjäytyminen sekä kansanterveydelliset haitat. Aikuinen voi tulkita nuoren päihteiden käytön yleisenä hätähuutona (Hallman ym. 1992). Nuori itse ei välttämättä näe päihteiden käytössä lainkaan ongelmia; onhan mm. humalatilasta usein nuoren päihteiden käytön tavoite (Smart 1980). Nuorten itsensä kannalta ongelmia voivat olla mm. krapula sekä hankaluudet kanssakäymisessä läheisten ja yhteisön kanssa (Kumpulainen 1995). Osana voivat olla myös väkivaltaan liittyvät ongelmat (Smart 1980). Ahlström ym. (1994) toteavat kuitenkin, että nuorten raportoimien alkoholiselkkauksien määrä ei ole 1980- ja 1990-luvuilla kasvanut. Ahlström ym. (1994) tarjoavat selitykseksi vanhempien, ystävien ja viranomaisien aikaisempaa sallivampaa suhtautumista nuorten alkoholin käyttöön eli kulttuurimuutosta.

Elämisen terveystyyli

Käytän jatkossa elämisen terveystyyli -käsitettä, tai lyhyemmin elämäntyyliä, kattamaan nuorten terveystottumuksia ja vapaa-ajanviettoa samas-

sa mielessä kuin Hallman ym. (1992). Elämäntyyli on kuitenkin huomattavasti laajempi ja problemaattisempi käsite; käsittelyni jää varsin suppeaksi. Pyrin kuvaamaan yhteyksiä päihteiden käytön ja eräiden valitsemieni elämäntyyliä kuvaavien osoittimien välillä. Osoittimet eivät toki anna kattavaa kuvaa elämäntyylistä, vaan toimivat ehkä johdatuksena elämäntyylin merkityksen ymmärtämiseen päihteiden käytön yhteydessä.

Hallman ym. (1992) ovat esittäneet yhteenvedon kotimaisten ja ulkomaiden tutkimusten esiintuomista yhteyksistä elämäntyylin osoittimien ja päihteiden käytön sekä tupakoinnin välillä. Yhteyksiä lisääntyneeseen alkoholin käyttöön ja tupakointiin oli mm. videoiden ja yleisesti TV:n katselulla, kouluvaikeuksilla, ystävillä, seurustelulla, vähäisellä liikunnalla, ja epäsäännöllisillä lepotottumuksilla. Referoidut tutkimukset ovat lähestymistavoiltaan monimuotoisia eivätkä välttämättä vertailukelpoisia, joten analyysiä voi pitää enemmänkin viitteenomaisena. Kannas (1974) totesi Jyväskylän maalaiskunnan 16-20 -vuotiaiden nuorten aineistossa nuorten tupakointialttiuden lisääntyvän vanhempien sosiaalisen aseman alentuessa sekä siinä tapauksessa, että vanhemmat tupakoivat. Kannaksen mukaan ylempien sosiaaliluokkien vanhempien lapset myös joivat itsensä merkittävästi harvemmin humalaan asti.

Erityisen selvästi Hallmanin ym. (1992) meta-analyysistä käy ilmi tupakoinnin ja alkoholin käytön välinen voimakas yhteys (15 viitettä) sekä huumeiden käytön yhteys molempiin em. tapoihin (7 viitettä). Tämä viittaa siihen, että tupakointi ja päihteiden käyttö muodostavat ainakin jossain määrin toisiinsa liittyvän kokonaisuuden, jolle voidaan etsiä yhteisiä 'selittäjiä'. Myös Kannas (1974) totesi tupakoinnin, alkoholin ja huumeiden käytön kasautuvan samoille henkilöille.

Hallman ym. ovat päätyneet tulostensa tukevan elämäntyyli-olettamusta; päihteiden 'tosikäyttäjille' kasautui monia terveyttä kuluttavia tottumuksia. Uusi kiistaton yhteys löytyi ruokailutottumusten epäterveellisyyden ja

päihteiden käytön väliltä. Tosikäyttäjien oli myös vaikeampi puhua vanhempiensa kanssa. He menestyivät koulussa ikätovereitaan huonommin ja olivat useammin osallisina koulukiusaamisessa. (Hallman ym. 1992)

Tutkimukset tamperelaisten nuorten tupakoinnista ja päihteiden käytöstä

Nuorten päihteiden käytöstä on tehty Tampereella selvityksiä vuosina 1975 (Murto), 1985 (Dunder ja Urponen) ja 1992 (Mieskolainen). Tampere osallistui vuonna 1996 valtakunnalliseen kouluterveyystutkimukseen, jonka tuloksista ilmestyi lokakuussa 1996 raportti 'Päihteet ja nuoret Tampereella' (Rimpelä ym. 1996b).

Tampereen kaupungin raittius- ja päihdeasiain neuvottelukunta ja Tampereen kaupungin sosiaaliviraston raittiustoimisto julkaisivat vuonna 1992 raportin "Nuoret ja huumeet Tampereella" (Mieskolainen 1992). Julkaisussa raportoitiin tietoja tamperelaisten nuorten tupakoinnista, alkoholinkäytöstä sekä huumaavien aineiden kokeiluista. Tutkimusaineisto kerättiin lomakekyselynä 12-20 -vuotiailta nuorilta sekä alan ammattihenkilöiltä.

Pääosa aineistosta kerättiin koulujen kautta; mukana olivat peruskoulun ala- ja yläasteet, lukion 2. luokat ja ammattioppilaitosten 2. vuosikurssit. Raportissa mainitaan, että aineistoon kerättiin "...valituista kouluista tiettyjen luokka-asteiden A- ja B-luokat kokonaisuudessaan." (Mieskolainen 1992). Yläasteelta mukana olivat luokat 7.-10. Lomake suunniteltiin vuoden 1975 ja 1985 lomaketta vastaavaksi. Kysely toteutettiin toukokuussa 1992, vapun jälkeen.

Mieskolaisen (1992) tutkimuksessa tupakoinnista kysyttiin ainoastaan tupakointia kyselyhetkellä. Tupakoivien peruskoululaisten (7.-10.lk) osuu-

deksi raportoitiin tytöille 27% ja pojille 23%. Alkoholia kerran viikossa käyttävien osuudet iän ja sukupuolen mukaan olivat:

- 15-v tytöt 10%
- 15-v pojat 18%
- 16-v tytöt 10%
- 16-v pojat 15%

Tuloksissa kiinnittää huomiota lähinnä se, että 15-vuotiaiden prevalenssit ovat tytöillä samat ja pojilla korkeammat kuin 16-vuotiaiden. Nuorten terveystapatutkimuksen tulosten mukaan alkoholin käyttö on voimakkaasti sidoksissa ikään ja viikottain alkoholia käyttävien osuudet kasvoivat vuonna 1993 14 ja 16 vuoden välillä pojilla 7%:sta 18%:iin sekä tytöillä 6%:sta 12%:iin (Rimpelä ym. 1997).

Alueellisia eroja tarkasteltaessa vertailua Kouluterveystutkimukseen vaikeuttaa se seikka, että aluejako on vuodesta 1992 muuttunut siten, että silloisista seitsemästä suuralueesta on nyt päädytty viiteen. Vuonna 1992 alkoholia viikottain käyttävien osuus oli suurin Eteläisellä alueella ja seuraavina tulivat Kaakkoinen, Keskinen ja Luoteinen alue.

Huumaavia aineita kokeilleiden osuuksiksi raportoitiin vuonna 1992 tyttöjen osalta 6,3% ja poikien osalta 8,8% yläasteen oppilaista. Huumeiden käytöstä Mieskolainen (1992) toteaa, että yli kymmenen kertaa käyttäneitä oli vajaa prosentti kyselyyn osallistuneista.

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tutkimuksen kohteena on nuorten tupakointi sekä päihteiden käyttö. Tutkimustehtävät ovat:

1. Kuvailta peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaiden tupakointia ja päihteiden käyttöä Tampereella ja selvittää, missä määrin saatu kuva vastaa koko Suomen sekä toisten suurten kaupunkien tilannetta.
2. Esittää päihteiden käyttäjän taustatekijöitä ja luonnehtia päihteiden käyttöön liittyvää elämäntyyliä.
3. Selvittää, onko tupakoinnilla, alkoholin humalakäytöllä ja huumeiden käytöllä yhteyksiä toisiinsa eli kasaantuuko päihteiden käyttö samoille henkilöille.

4 MENETELMÄT

Aineistot

Kouluterveystutkimukset toteutettiin luokkakyselyinä huhtikuussa 1996 ja 1997 Tampereen peruskoulujen 8. ja 9. luokilla sekä lukioiden ja ammattioppilaitosten toisen vuosikurssin ryhmille. Tässä tutkimuksessa on keskitytty peruskoulujen aineistoon. Tampereen 17:sta peruskoulun yläasteesta oli 1996 mukana 13 ja 1997 15. Koulut saivat itse päättää osallistumisestaan, ja molempina vuosina mukana oli 12 koulua (Liite 2). Vain yksi koulu, Hatanpään yläaste, ei ollut mukana kumpanakaan tutkimusvuonna. Vuoden 1997 kyselylomake on esitetty liitteessä 4.

Vertailukelpoisuuden varmistamiseksi kyselyt tehtiin molempina vuosina samaan aikaan ja samalla menettelyllä. Lomake täytettiin yhden oppitunnin aikana huhtikuussa opettajan ohjaamana. Oppilaat palauttivat nimettömät lomakkeet, jotka suljettiin tunnin lopussa kirjekuoreen yhdessä opettajan täyttämän raportin kanssa. Täytetyt lomakkeet palautettiin Jyväskylän yliopiston Terveystieteen laitokselle, jossa huolehdittiin lomakkeiden tallennuksesta.

Taulukossa 1 on esitetty Kouluterveystutkimuksiin osallistuneiden oppilaiden lukumäärät 1996 ja 1997. Luvun 5 kuvailevat tulokset perustuvat taulukon 2 mukaiseen aineistoon. Liitteessä 3 on esitetty aineiston jakautuminen koulujen kesken. Suuria kaupunkeja koskeva vertailu luvussa 5 perustuu vuoden 1996 aineistoon, joka on kuvattu taulukossa 2.

Taulukko 1 Sekä vuonna 1996 että 1997 Kouluterveystutkimuksiin vastanneiden tamperelaisten peruskoulun oppilaiden jakautuminen luokkasteen ja sukupuolen mukaan.

Luokkaaste ja sukupuoli	1996 oppilaiden lukumäärä	1997 oppilaiden lukumäärä
8.lk pojat	594	600
8.lk tytöt	543	673
9.lk pojat	566	595
9.lk tytöt	609	546
YHTEENSÄ	2312	2414

Taulukko 2 Kouluterveys 1996 tutkimukseen vastanneiden peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaiden lukumäärät alueellisen vertailututkimuksen kaupunkeissa.

Kaupunki	Oppilaita
Tampere	2724
Helsinki	5766
Turku	2391
Lahti	1956
Jyväskylä	1169
Kuopio	1722

Luvun 5 alue-erojen selvityksessä on käytetty vuoden 1996 aineistoa, jossa oppilaat on ryhmitelty sosiaali- ja terveystoimen suuralueiden mukaan. Perusteena on käytetty oppilaan ilmoittamaa kotiosoitteen postinumeroa, ja epäselvissä tapauksissa apuna on käytetty koulun sijaintia. Oppilasmäärät alueittain on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3 Kouluterveystutkimukseen 1996 osallistuneiden peruskoulu-
laisten jakautuminen sosiaali- ja terveystoimen alueisiin.

Alue	8. ja 9. lk oppilaita lukumäärä	osuus oppi- laista
Läntinen	735	24 %
Keskinen	460	15 %
Itäinen	682	23 %
Eteläinen	390	13 %
Kaakkoinen	738	24 %
Puuttuva tieto	42	1 %
YHTEENSÄ	3047	100 %

Luvussa 6 käytetään päihteiden käyttäjän luonnehdinnassa vuoden 1997 aineistoa. Taulukossa 4 esitetään aineiston jakautuminen luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

Taulukko 4 Kouluterveys 1997 Tampereen tutkimuksen peruskoululaiset
luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

Luokka-aste ja sukupuoli	Vastaajien lukumäärä
8.lk pojat	703
8.lk tytöt	785
9.lk pojat	634
9.lk tytöt	573
YHTEENSÄ	2695

Nuorten terveystapatutkimuksessa (Rimpelä ym. 1997) on seurattu 12-, 14-, 16- ja 18-vuotiaiden nuorten terveystottumuksia vuodesta 1977. Humalajuomista koskevat kysymykset ovat olleet mukana vuodesta 1981 alkaen. Aineistosta on tätä tarkastelua varten poimittu tamperelaisten nuorten vastaukset alkoholin käyttöä ja humalajuomista koskeviin kysymyksiin. Vastaajien lukumäärät eri vuosina on esitetty taulukossa 5. Humalajuomista koskeva kysymys selvittää sitä, kuinka usein nuori juo itsensä tosi hu-

malaan asti. Vaihtoehdot ovat: kerran viikossa tai useammin / noin 1-2 kertaa kuukaudessa / harvemmin / en koskaan.

Taulukko 5 Nuorten terveystapatutkimukseen vastanneiden 14- ja 16-vuotiaiden tamperelaisten nuorten lukumäärät vuosittain.

Vuosi	Vastanneita
1981	79
1983	94
1985	74
1987	156
1989	44
1991	149
1993	151
1995	135
1997	144
YHTEENSÄ	1026

Mittarit

Kouluterveystutkimuksen lomake (Liite 4) kehitettiin professori Matti Rimpelän johdolla talvella 1994-95. Alkusysäyksenä toimi Turun kaupungin huumeidien käytön ehkäisyohjelman mittaustarve. Lomakkeeseen on vuosittain tehty pieni muutoksia, mm. vuonna 1997 mukaan liitettiin dosentti Raimo Raitasalon kehittämä versio Beckin Depression Inventory -patteristosta, jolla mitattiin masentuneisuutta. Lomake on tarkoitettu peruskoulun 8. ja 9. luokan sekä lukion ja ammatillisten oppilaitosten 2. Vuosikurssi oppilaille ja se täytetään normaalin oppitunnin aikana. Lomake palautetaan nimettömänä ja kunkin luokan lomakkeet palautetaan suljetussa kuoressa tutkijoille. Oppilaiden osallistumisesta tutkimukseen on päätetty kunnan tai läänin tasolla, mutta sekä yksittäisellä koululla että tietenkin myös oppilaalla on mahdollisuus olla osallistumatta.

Kyselylomakkeen päihdeosio on kehitetty Nuorten terveystapatutkimuksen lomakkeesta, joka on ollut käytössä vuodesta 1977. Nuorten terveystapatutkimuksen lomaketta on tarkasteltu lähemmin Ahlström ym. (1979). Kouluterveystutkimuksen päihteitä koskevat kysymykset olivat samat vuosina 1996 ja 1997.

Tupakoinnin osalta keskeisenä osoittimena on pidetty päivittäin tupakoivien prosenttiosuutta. Alkoholin käyttöä kuvataan tässä raportissa sekä alkoholia vähintään kerran viikossa käyttävien että humalajuojien osuudella. Humalajuoja on nuori, joka käyttää alkoholia tarkoituksellisesti tullakseen humalaan. Tosi humalan kokeileminen on siinä määrin yleistä (yli 50% 8. ja 9.-luokkalaisista), että sitä voidaan ilmeisesti pitää tavallisena nuoren käyttäytymisenä tässä iässä. Kokeiluksi on tulkittu 1-3 ensimmäistä humalakertaa, jolloin nuori itse arvioi olleensa 'tosi humalassa'. Neljästi tai useammin tosi humalassa olemisen olen tulkinnut tarkoitukselliseksi humalahakuiseksi alkoholinkäytöksi, humalajuomiseksi. Nuorten terveystapatutkimuksessa humalajuomista on mitattu tosi humalan useudella, ei tosihumalakerroilla. Osoittimena käytetään vähintään kerran kuukaudessa tosi humalan raportoineiden osuutta. Muita päihteitä, mm. kannabistuotteet, lääkkeet, heroini tms. on tarkasteltu sekä yhtenä kokonaisuutena että ainekohtaisesti.

Pysyvyys ja pätevyys

Raportoitua päihteiden käyttöä ei ole voitu tässä tutkimuksessa varmistaa suorilla menetelmillä, esimerkiksi verikokeilla. Muissa tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että vastaavanlaisissa kyselylomaketutkimuksissa saatu tieto vastaa hyvin biologisilla testeillä saatuja tuloksia (Campanelli ym. 1987, Kokkevi ja Stefanis 1991). Harrison (1997) on todennut, että nuorten päihteiden käytön raportointi lomakekyselyissä on varsin luotettavaa; mm. haastattelumenetelmä osoittautui hänen tarkastelussaan epäluotettavammaksi. Lomaketutkimusten luotettavuutta on myös tutkittu vertaamalla

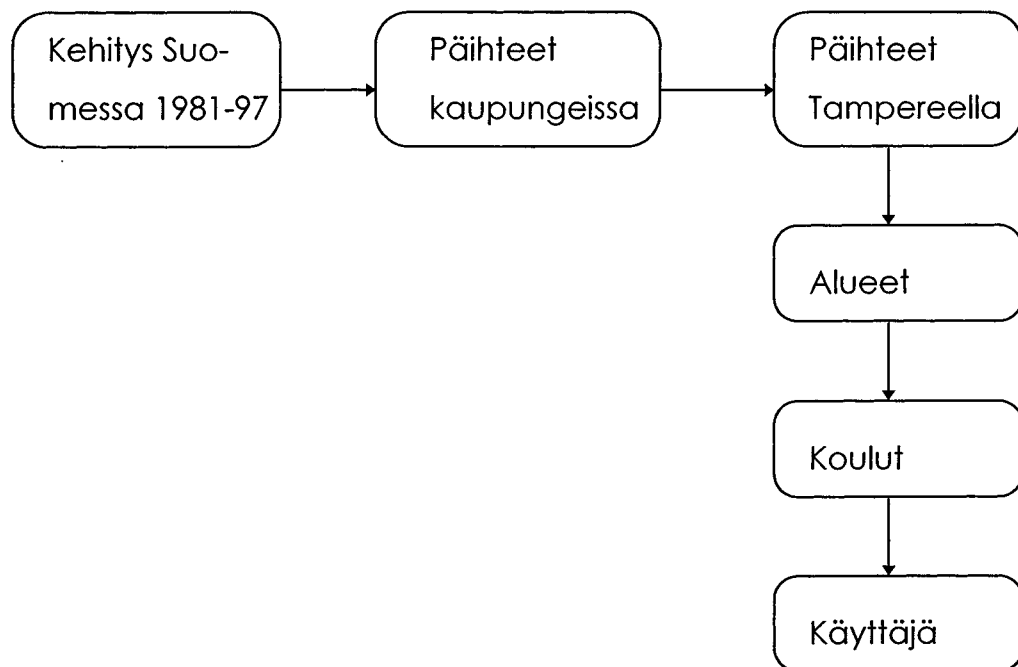
niistä saatuja tietoja tovereiden antamiin tietoihin sekä tutkittavan pitämään päihdepäiväkirjaan. Korrelaatiot erityisesti humalajuomisen osalta olivat korkeita (Smith ym. 1995). Päihteiden käytöstä saadut tiedot kouluissa toteutetuissa kyselytutkimuksissa on havaittu luotettaviksi myös USAssa (Johnston ja O'Malley 1985).

Vastausaktiivisuutta pidetään myös eräänä luotettavuuden mittarina (Hibell ym. 1997). Lähes kaikki kouluissa kyselyajankohtana olleet palauttivat lomakkeen, ja päihdekysymyksiin vastaamatta jättäneiden osuudet olivat erittäin pieniä. Alkoholin käytön useuteen vastaamatta jätti vuonna 1996 1,7% ja vuonna 1997 1,5% lomakkeen palauttaneista.

Opettajien ilmoituksen mukaan työrauha lomaketta täytettäessä oli lähes kaikissa luokissa hyvä. Tutkimuskoulujen oppilaista 11% ei koulusta poisolon tai muun syyn vuoksi osallistunut oppitunnille, jolla kyselylomake täytettiin.

5 KUVAILEVAT TULOKSET

Tässä luvussa esitetään Kouluterveystutkimuksista vuosina 1996 ja 1997 saatuja tietoja tamperelaisten nuorten tupakoinnista sekä alkoholin ja muiden huumaavien aineiden käytöstä. Laajan esityksen tarkoituksena on ensinnäkin toimia tilannekatsauksena ehkäisevän päihdetyön pohjaksi ja toisaalta antaa kuva päihteiden käytön kokonaisuudesta niihin mahdollisesti liittyvän elämäntyylin valottamiseksi.

Kuvio 1 Tulosten esitysten logiikka.

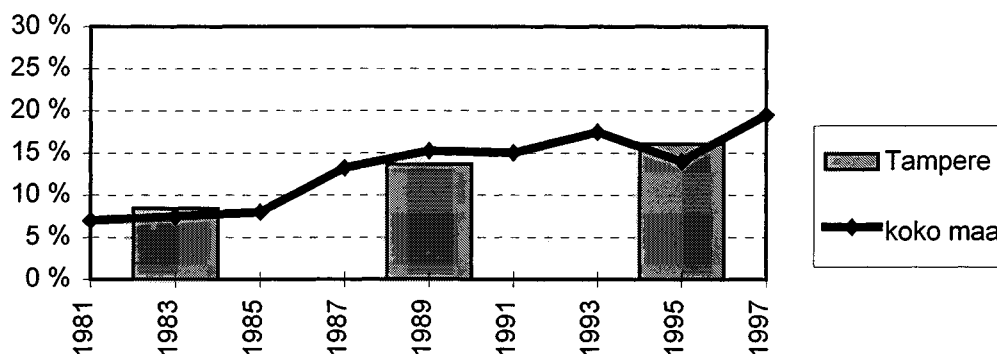
Tulosten esittelyssä noudatetaan logiikkaa 'laajemmasta suppeampaan'. Kuvailevan osan pääasiallinen sisältö on luku 'Päihteiden käyttö Tampereella'. Seuraavaksi tarkastellaan pienalue-eroja Tampereella, ja lopuksi siirrytään tarkastelemaan yksittäisiä kouluja. Kuvioissa on esitetty sekä vuoden 1996 että 1997 tutkimuksista saadut esiintyvyydet. Kahden mittauksen, varsinkin kun ne on tehty vain vuoden välein, perusteella ei voida

tehdä päätelmiä muutoksista, vaan lukuja on ehkä enemmänkin pidettävä jonkinlaisena mittarin pysyvyyttä kuvaavana osoittimena.

Humalajuomisen kehittyminen Tampereella ja Suomessa 1981-1997

Nuorten päihteiden käyttöä on seurattu 1977 lähtien Nuorten terveystapatutkimuksen avulla. Vuoteen 1997 yltävät aikasarjat esitetään teoksessa Rimpelä ym. 1997. Kuviossa 2 esitetään humalajuomisen esiintyvyys vuosina 1981-97.

Tosihumala kuukausittain, 14- ja 16- vuotiaat, ikä ja sukupuoli vakioitu

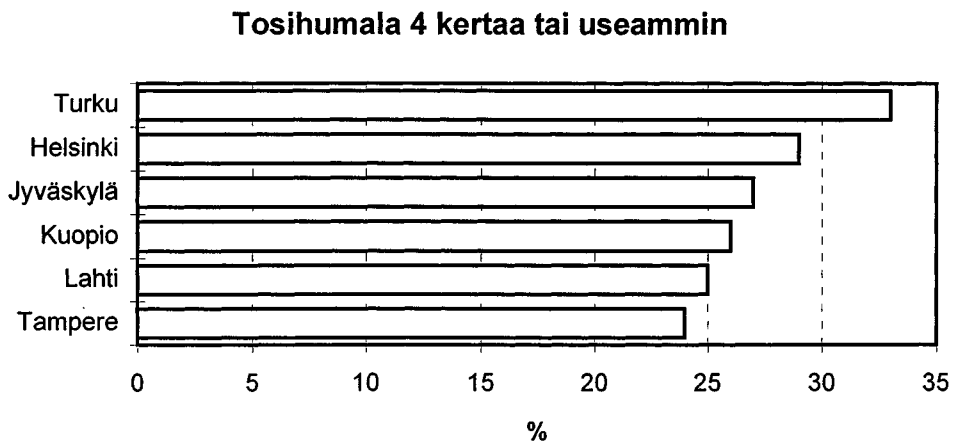

Kuvio 2 Tosi humalaan itsensä vähintään kerran kuukaudessa juovien iän ja sukupuolen suhteen vakioitujen osuudet (%). Tamperelaiset 14- ja 16-vuotiaat nuoret, Nuorten terveystapatutkimus.

Tamperelaisten vastaajien määrät ovat olleet siinä määrin pieniä, että kuviossa on yhdistetty aina kolmen tutkimusvuoden vastaukset yhdeksi pylvääksi (1981-85, 1987-91, 1993-97). Nuorten humalajuominen näyttää yleistyneen viimeisen kuudentoista vuoden aikana Tampereella hyvin samalla tavoin kuin muuallakin Suomessa.

Suuret kaupungit

Kaupunkien välisiä eroja päihteiden käytössä on esitelty raportissa Rimpelä (1996a). Seuraavassa esitetään ko. raportin tietoihin pohjautuvia tuloksia tupakoinnista, alkoholinkäytöstä, humalajuomisesta ja hasiskokeiluista suurissa kaupungeissa.

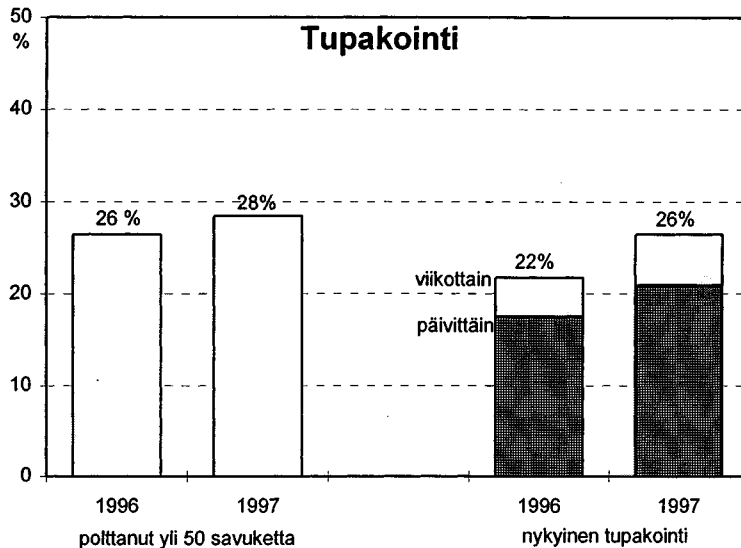

Kuvio 3 Humalajuominen Tampereella ja eräissä muissa kaupungeissa 1996. 14.33-16.25 -vuotiaat peruskoululaiset.

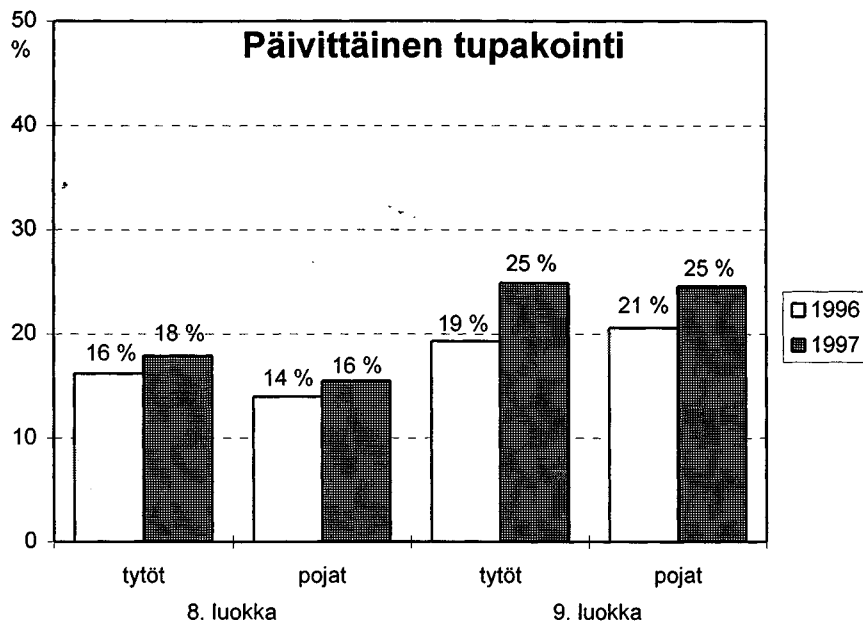
Tamperelaiset nuoret juovat itsensä tosi humalaan harvemmin kuin nuoret muissa vertailun suurissa kaupungeissa (Kuvio 3). Kaupunkien järjestys on muidenkin päihteiden osalla likimain sama. Erot kaupunkien välillä ovat päivittäisen tupakoinnin osalta varsin pieniä. Tampereella päivittäin tupakoivien osuus on vuonna 1997 eli samaa luokkaa Kuopion ja Helsingin kanssa. Viikottainen alkoholin käyttö on useimmissa suurissa kaupungeissa noin 9%. Pääkaupunkiseudulla alkoholin käyttö on jonkin verran yleisempää ja Turussa huomattavan yleistä muuhun maahan verrattuna. Suurimmat erot löytyvät kannabiskokeiluista, joita Helsingissä esiintyy kaksi kertaa niin yleisesti kuin Tampereella.

Päihteiden käyttö Tampereella

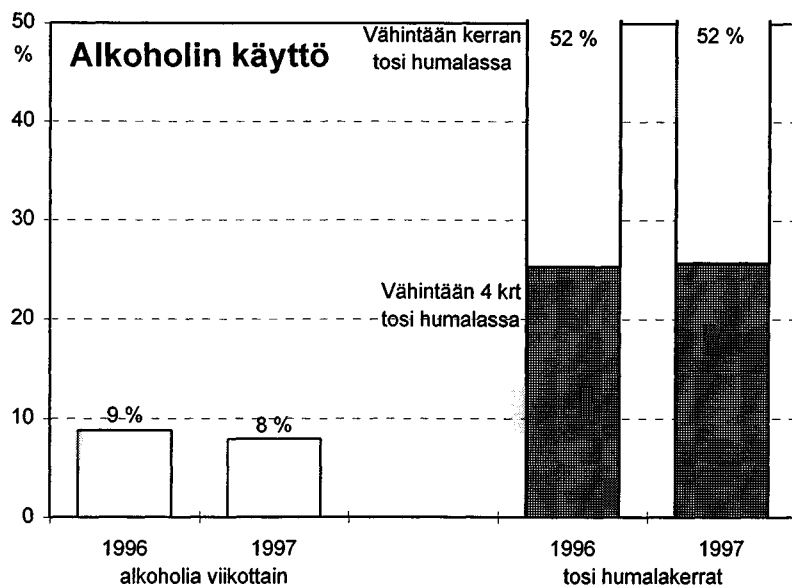
Seuraavissa tarkasteluissa käytetään tietoja kouluista, jotka olivat mukana 1996 ja 1997 (Liite 3). Kuvioissa 4, 6 ja 9 esitetyt päihteiden käyttöä kuvaavat osuudet ovat luokka-asteen ja sukupuolen mukaan vakioituja.

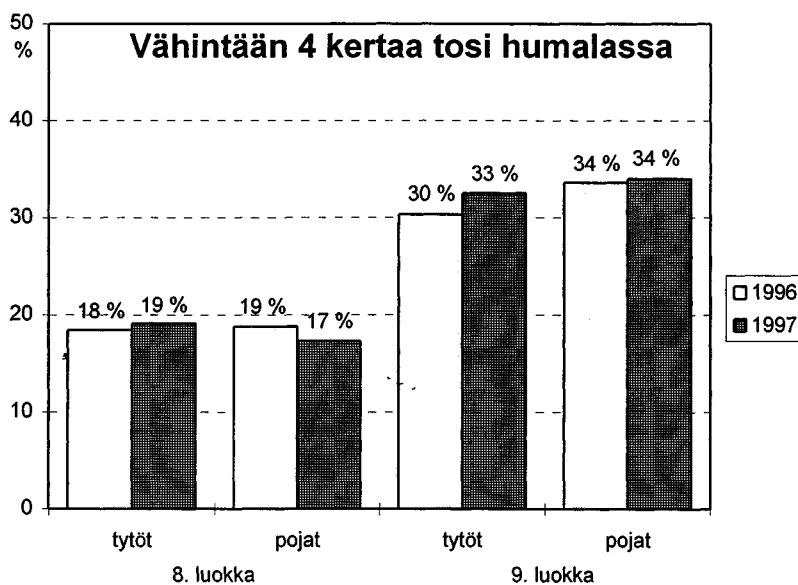
Kuvio 4 Tupakointi Tampereella 1996 ja 1997. Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat.

Kuvio 5 Päivittäin tupakoivien osuudet (%) Tampereella 1996 ja 1997 luokka-asteen ja sukupuolen mukaan. Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat.

Kuvio 6 Alkoholin käyttö ja humalajuominen Tampereella 1996 ja 1997. Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat.

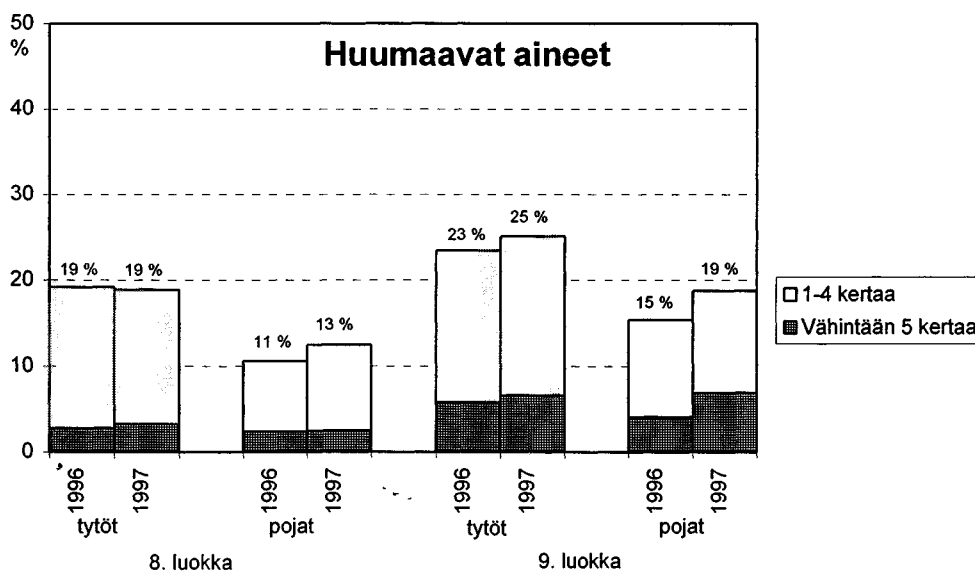
Kuvio 7 Humalajuominen Tampereella 1996 ja 1997 luokka-asteen ja sukupuoli mukaan. Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat.

Kuviossa 4 esitetään tupakoinnin kokeilua ja tupakointia kuvaavia osoittimia vuosina 1996 ja 1997. Tyttöjen ja poikien välillä ei ole eroa, ja tupa-

koinnin yleisyys kasvaa iän myötä (Kuvio 5). Luokka-asteen ja sukupuolen suhteen vakioitu esiintyvyys on 21%.

Alkoholi on yleisin päihtymiseen käytetty aine. Humalajuojia on edellä esitetyn määritelmän mukaan yli neljännes peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista. Muita päihteitä käyttäneitä on alle 5 % (Kuvio 8). Humalajuominen on vahvasti sidoksissa ikään (luokka-aste, Kuvio 10), sen sijaan sukupuolten välillä ei ole eroja. Tamperelaisista 9. luokan oppilaista 33% on juonut itsensä tosi humalaan vähintään neljä kertaa.

Vähintään viisi kertaa jotain huumaavaa ainetta käyttäneiden osuus on vuonna 1997 4,8% (Kuvio 8). 8. luokan poikien huumaavien aineiden keilut ovat selvästi muita ryhmiä vähäisempää.

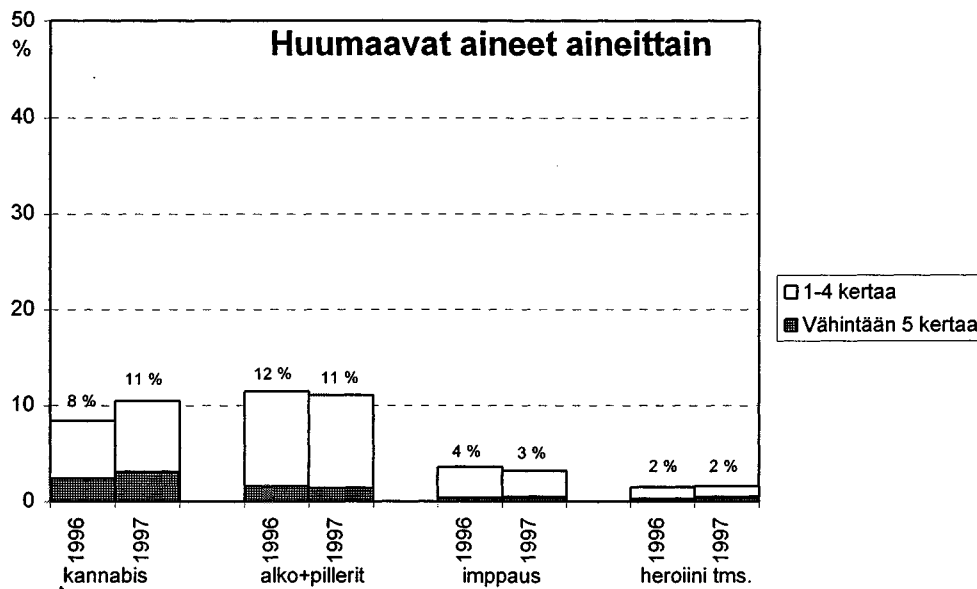

Kuvio 8 Huumaavat aineet Tampereella 1996 ja 1997 luokka-asteen ja sukupuolen mukaan. Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat.

Huumaavia aineita (kannabistuotteiden, alkoholin ja lääkkeiden sekakäytön, haistelun (mm. liuottimet) ja heroinin tms. huumeiden) käyttävien osuuksia tarkasteltaessa on syytä muistaa, että prosentiosuuksien takana olevat käyttäjien lukumäärät ovat melko pieniä: esimerkiksi heroinia tms.

huumeita vähintään viisi kertaa käyttäneiden joukko suureni kuudesta henkilöstä yhteentoista.

Kannabistuotteiden osalta tutkimus antaa viitteitä siitä, että käyttö voisi olla lisääntymässä Tampereella, joten tilannetta on varmasti jatkossa syytä seurata. Alkoholien ja pillereiden yhteiskäytön yleisyys on 1,5%. Kokeiluja tarkasteltaessa kannabistuotteet ja sekakäyttö näyttävät yhtä yleisiltä. Alkoholien ja lääkkeiden yhteiskäyttö on selkeästi sukupuolisidonnainen ilmiö; sen yleisyys tyttöjen joukossa on noin kolminkertainen poikiin verrattuna. Käyttö näyttää olevan jonkin verran yleisempää molemmissa sukupuoli-ryhmissä 9. luokalla kuin vuotta alemmalla luokka-asteella.

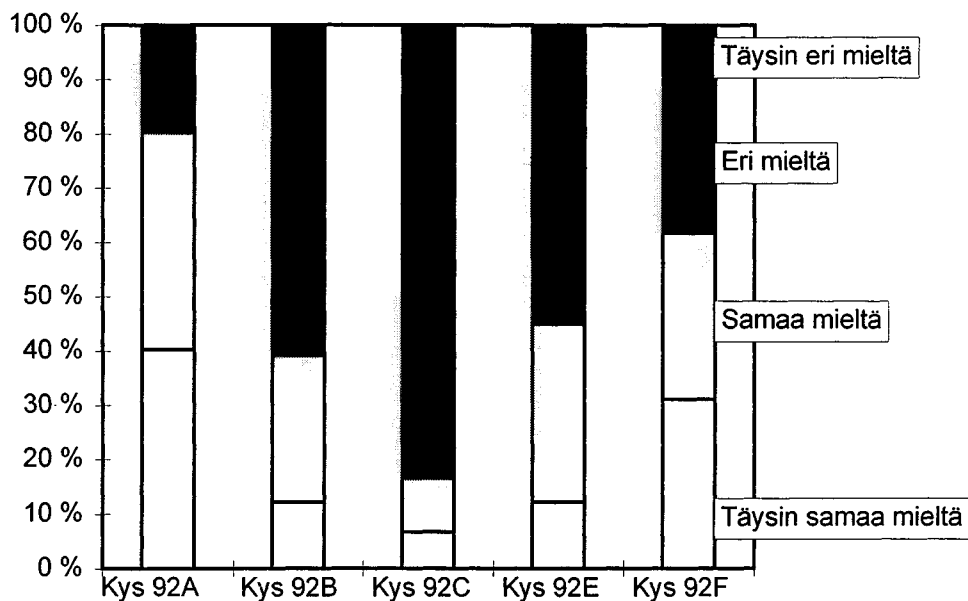
Kuvio 9 Huumaavat aineet aineittain Tampereella 1996 ja 1997. Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat.

Tamperelaisten nuorten päihteiden käyttöön liittyvät asenteet

Kysymyslomakkeissa esitettiin mielipideväittämiä alkoholin käytöstä, huumeista ja tupakoinnista. Vastausvaihtoehdot olivat "täysin samaa miel-

tä / samaa mieltä / eri mieltä / täysin eri mieltä”, ja seuraavassa on tarkasteltu väitteiden kanssa samaa mieltä olevien osuuksia.

Päihteisiin ja tupakointiin liittyvät mielipiteet 1997

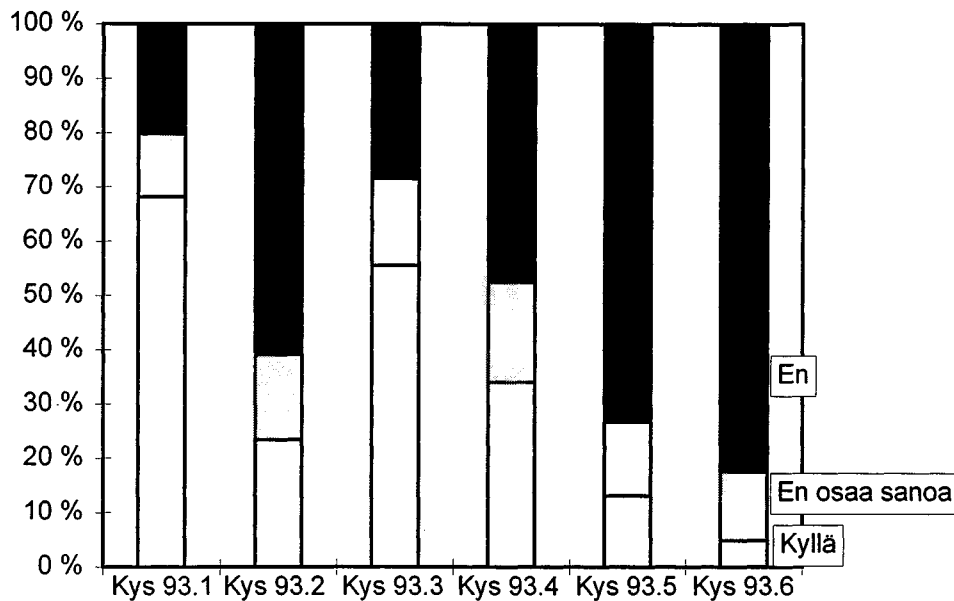
Kysymys 92A	“Kohtuullinen alkoholin käyttö kuuluu tavalliseen elämään.”
Kysymys 92B	“Huumeiden vaaroista on opetettu ja keskusteltu koulussa liian vähän.”
Kysymys 92C	“Marihuanan ja hasiksen kokeileminen ei ole sen vaarallisempaa kuin muutaman olutpullon juominen.”
Kysymys 92E	“Tupakoinnin haitoista puhutaan nykyisin liikaa.”
Kysymys 92F	“On oikein, että tupakan myynti alle 18-vuotiaille on kielletty.”

Kuvio 10 Päihteisiin ja tupakointiin liittyvät mielipiteet Tampereella 1996 ja 1997. Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat.

Nuoret asennoituvat alkoholin nk. kohtuukäyttöön sallivasti (Kuviot 10 ja 11). Humalajuomisen hyväksyvien osuus on suurin piirtein sama kuin niiden osuus, jotka ovat olleet tosi humalassa vähintään neljästi. Tupakointiin ei suhtauduta ehdottoman kieltävästi, mutta säännöllisen ja runsaan tupakoinnin hyväksyy alle neljännes tutkituista. Osuus on melko lähellä päivit-

täin tupakoivien osuutta. Kannabistuotteisiin suhtaudutaan vielä kielteisesti.

Hyväksytkö seuraavat päihteitä koskevat väittämät?

Kysymys 93.1	Tupakointi silloin tällöin.
Kysymys 93.2	10 tai useamman savukkeen poltto päivässä.
Kysymys 93.3	Parin alkoholiannoksen juominen muutaman kerran viikossa.
Kysymys 93.4	Humala kerran viikossa.
Kysymys 93.5	Marihuanan polttaminen silloin tällöin.
Kysymys 93.6	Marihuanan polttaminen säännöllisesti.

Kuvio 11 Päihteisiin ja tupakointiin liittyviä kysymyksiä hyväksyttävänä pitävien peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten oppilaiden osuudet Tampereella 1996 ja 1997.

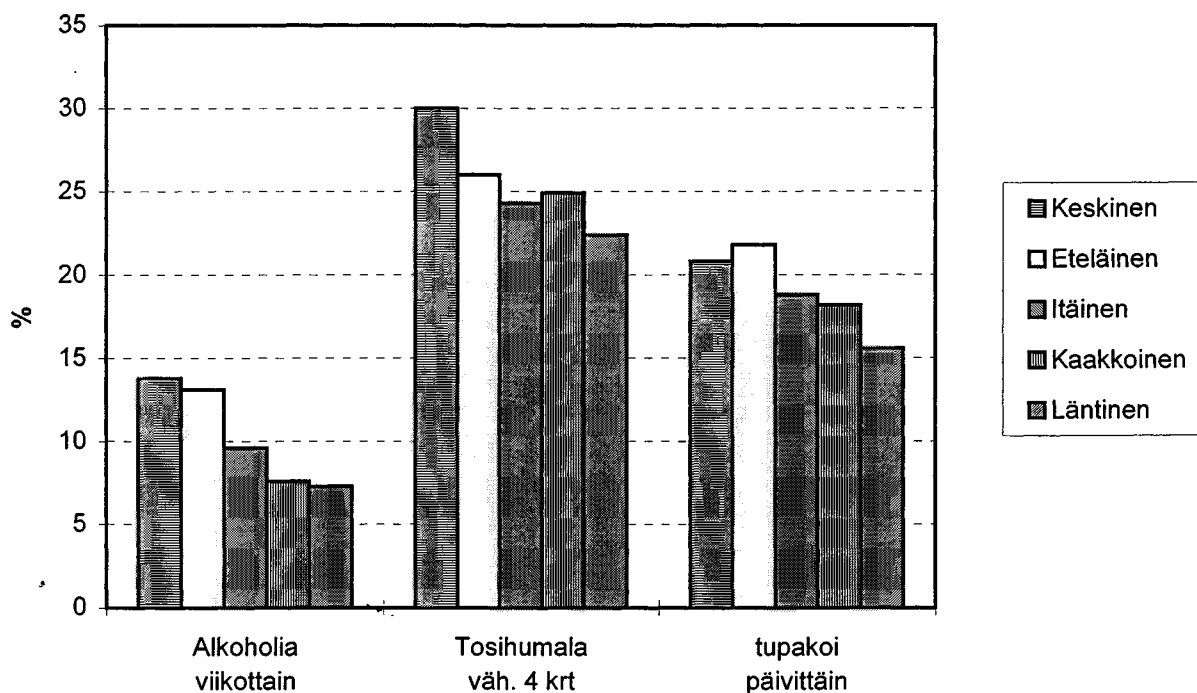
Pienalue-erot Tampereella

Sosiaali- ja terveystoimen käytännön työtä ajatellen tarkastelin päihteiden käyttöä sosiaali- ja terveystoimen käyttämän aluejaon mukaan. Kaupunki on tässä tarkastelussa jaettu viiteen alueeseen: läntiseen, keskiseen, itä-

seen, eteläiseen ja kaakkoiseen. Tarkastelu perustuu vuoden 1996 aineistoon (Taulukko 3). Vastajat jaettiin alueille heidän asuinpaikkansa postinumeron perusteella. Epäselvissä tapauksissa päätös tehtiin koulun sijainnin mukaan.

Keskinen ja eteläinen alue ovat selkeästi muita pienempiä oppilasmäärittään. Tämä saattaa vaikuttaa harvinaisten ilmiöiden kuten huumeiden käytön tuloksiin. Alkoholin ja tupakan käytön tarkasteluissa lukumäärät ovat kullakin alueella riittävät luotettavien tulosten saamiseksi.

Päihteet Tampereella 1996 alueittain

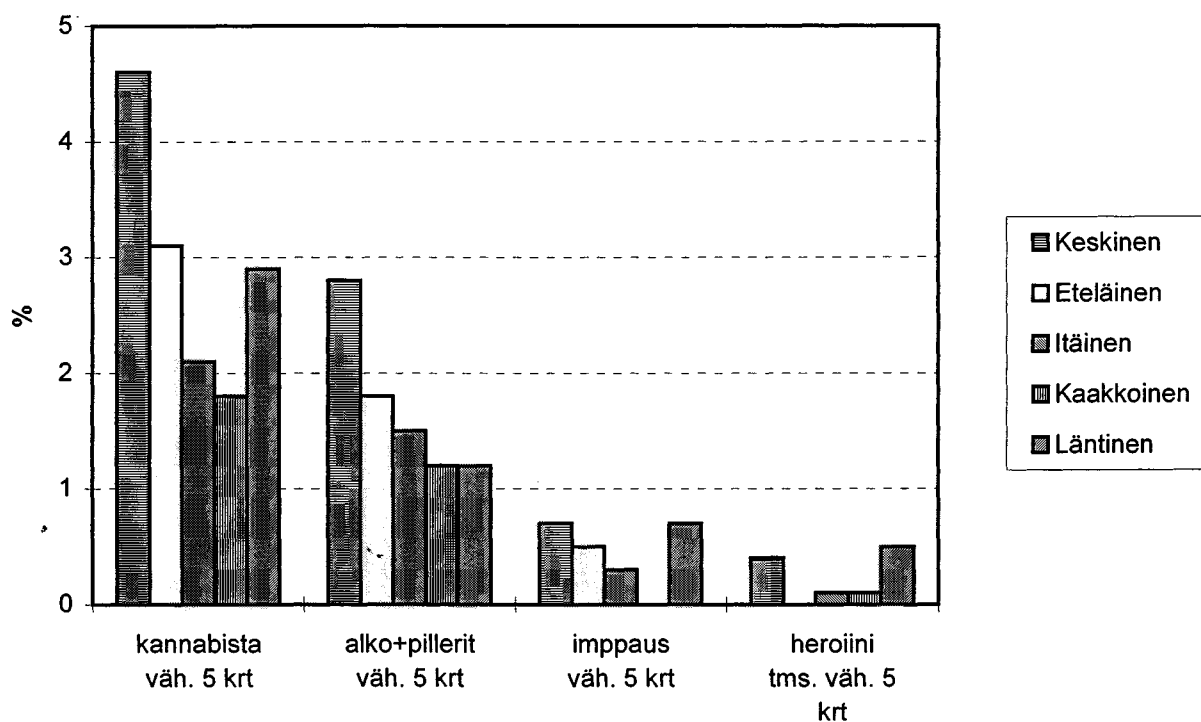
Kuvio 12 Alkoholin käyttö ja tupakointi Tampereella 1996 sosiaalitoimen alueiden mukaan. Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat.

Kuviossa 12 on esitetty tietoja alkoholin käytöstä ja tupakoinnista. Erot alueiden välillä ovat varsin selvät: keskisellä ja eteläisellä alueella käyttö on selvästi muita alueita yleisempää, läntisellä taas alkoholin käyttö ja tupakointi on muita alueita vähäisempää. Erot ovat suurimpia viikottaisessa

alkoholin käytössä; keskisellä alueella käyttö on noin kaksi kertaa niin yleistä kuin läntisellä.

Muiden päihteiden käyttö on alkoholia ja tupakkaa huomattavasti harvinaisempaa. Kuviossa 13 on esitetty muiden päihtymiseen käytettyjen aineiden käyttäjien osuuksia niiden yleisyysjärjestyksessä. Alkoholin käytön ja tupakoinnin osalla havaitut alueiden väliset erot pätevät pääosin myös muihin päihteisiin. Merkittävin ero on läntisen alueen nousu keskisen ja eteläisen alueen tasolle. Alueelliset erot ovat kautta linjan varsin suuria, jopa yli kaksinkertaisia.

Lääkkeet ja huumeet Tampereella 1996 alueittain

Kuvio 13 Lääkkeiden ja huumeiden käyttö Tampereella 1996 sosiaalitoimen alueiden mukaan. Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat.

Tupakan ja alkoholin sekä toisaalta laittomien päihteiden käytön suuruusluokat ovat erilaisia. Alkoholin tosihumalakäyttäjiä oli tähän kyselyyn

vastanneissa 748 nuorta, kun taas hasiksen käyttäjiksi ilmoitti itsensä 81 nuorta. Kovien huumeiden osalta käyttäjien määrä oli 8. Kuviota 13 luettaessa onkin syytä pitää mielessä, että 1 %:n raja on mm. läntisellä alueella 7 nuorta.

Koulujen päihdeprofiilit

Seuraavana tarkastelun tasona käytettiin koulua. Kouluista muodostettiin päihteiden käyttöä ja siihen läheisesti yhteydessä olevia seikkoja kuvaavat profiilit, jotka on esitetty liitteessä 1. Profiilin muuttujiksi valittiin:

1. **Huumaavia aineita 5 kertaa tai useammin:** käyttänyt huumaavia aineita 5 kertaa tai useammin. %-osuus
2. **Kokeillut huumaavia aineita:** kokeillut tai käyttänyt marihuanaa tai hasista, haistellut huumaavaa ainetta (tinneriä, liimaa tms.) päihtyäkseen, käyttänyt alkoholia ja pillereitä yhdessä, käyttänyt lääkkeitä päihtyäkseen tai käyttänyt kovia huumeita (heroiinia, kokaiinia, amfetamiinia, LSD:tä tms.). %-osuus
3. **Kannabiskokeilut:** kokeillut tai käyttänyt marihuanaa tai hasista, %-osuus
4. **Tosihumala 4 kertaa tai useammin,** %-osuus
5. **Viikottainen alkoholinkäyttö,** %-osuus
6. **Henkilökunnan tupakointi:** niiden oppilaiden osuus, joiden käsityksen mukaan ainakin joku henkilökunnasta tupakoi päivittäin koulussa (%)
7. **Koulun alueella tupakointi:** joka päivä koulussa tupakoivien oppilaiden osuus (%)
8. **Vanhempien tupakointi:** oppilas ilmoittaa, että jompi kumpi tai molemmat hänen vanhempansa tupakoivat nykyisin, %-osuus
9. **Päivittäinen tupakointi:** päivittäin tupakoivien oppilaiden osuus (%)

Tupakoinnissa ja päihteiden käytössä on selviä eroja koulujen välillä. Sammon yläasteen oppilaat eivät juurikaan tupakoi säännöllisesti, kun

taas Klassillisessa koulussa tupakointi on yleisiä. Alkoholien käytössä koulujen välillä ei ole oleellisia eroja. Huumaavien aineiden kokeiluja Klassillisessa koulussa oli enemmän mutta erot useita kertoja käyttäneissä merkityksettömät. Molemmat koulut sijaitsevat keskisellä alueella, jossa päihteiden käyttö on yleisintä. Selitystä etsittäessä todettiin, että Sammon yläaste on liikuntapainotteinen. Liikunnan keskeisyys nuoren elämässä näyttää siis liittyvän savuttomuuteen mutta ei päihteiden käyttöön yleensä.

Erot vuosiluokkien välillä samassa koulussa olivat suuret. Tätä ilmiötä samoin kuin koulun osuutta päihteiden käytön itsenäisenä selittäjänä ei tässä tutkimuksessa selvitetty perusteellisemmin.

6 PÄIHTEIDEN KÄYTTÄJÄÄ LUONNEHTIVAT TULOKSET

Humalajuojan “muotokuva”

Kehitin päihteiden käyttäjän luonnehdintaa varten kuviotyypin, jossa nuoret on jaoteltu ryhmiin jonkin muun vastauksen tai vastausten perusteella. Esimerkiksi kuviossa 14 kohdassa 7 ryhmät muodostuvat sen perusteella, kuinka paljon nuorella on viikottain käytössään omaa rahaa. Taulukossa 4 on esitetty analyysin pohjana olleen aineiston kuvaus.

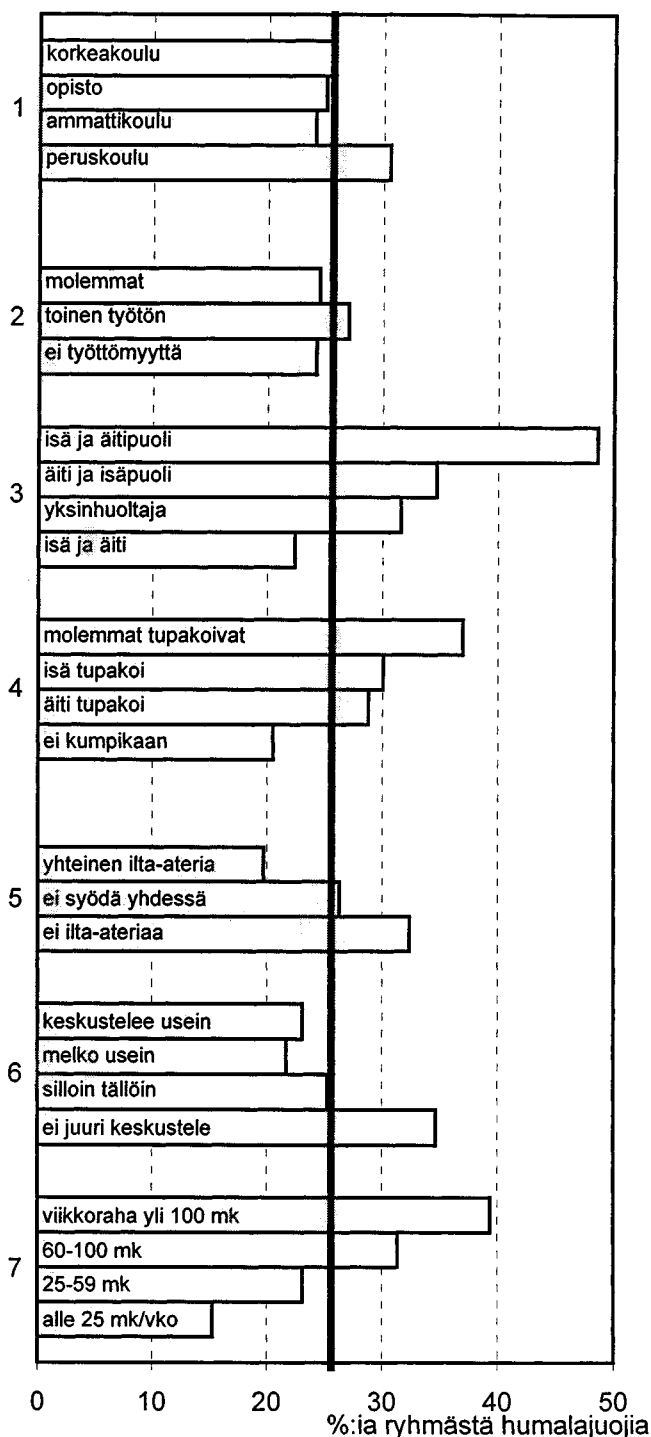
Kuviot eivät anna tarkkaa luonnehdintaa humalajuojista eivätkä myöskään juomisen syistä. Niitä tuleekin käyttää lähinnä viitteellisinä kuvauksina humalajuomisen yhteyksistä ympäristöön ja nuoren muihin tekemisiin.

Humalajuojilla näyttää olevan jo tässä vaiheessa ikätovereitaan enemmän terveydellisiä ongelmia (Kuvio 15). Yhteyden suuntaa ei tässä voida todeta. Voi siis olla, että sairaammat nuoret päätyvät alkoholin väärinkäyttäjiksi tai että humalajuominen on jo tässä vaiheessa johtanut terveyden huononemiseen. Vastaajista neljäsosa käy usein kouluterveydenhoitajan vastaanotolla; tässä ryhmässä humalajuominen on hyvin yleistä. Kouluterveydenhuollon kannalta tämä voisi merkitä sitä, että päihteitä käyttäviin nuoriin on mahdollista saada yhteys nimenomaan vastaanotoilla.

Kuviossa 14 on esitetty eräiden taustatekijöiden yhteyksiä nuoren humalajuomiseen. Pylväiden pituus kertoo tosi humalaan itsensä vähintään neljä kertaa juoneiden osuuden oppilaista. Luokka-asteen ja sukupuolen suhteen vakioitu osuus ('keskiarvo') 26% on piirretty kuvaan paksuna viivana. Tämän rajan oikealle puolelle ulottuva pylväs kertoo, että kyseiseen ryhmään (esim. kohta 7: viikkorahaa yli 100 mk) kuuluvista nuorista keskimääräistä suurempi osa on humalajuojia. Osoittimet ovat:

1. Korkeammin koulutetun vanhemman koulutus. **Erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä** eli vanhempien koulutustaso ei näytä liittyvän nuoren humalajuomiseen.
2. Vanhempien työttömyys. **Ei tilastollisesti merkitsevää**; vanhemman työttömyys ei näytä olevan yhteydessä nuoren humalajuomiseen.
3. Perheen rakenne. Nuoren humalajuominen on yleisempää perheissä, joista puuttuu jompi kumpi luonnollisista vanhemmista.
4. Vanhempien tupakointi lisää selvästi nuoren humalajuomisen yleisyyttä.
5. Perheen ilta-ateria. Nuoren humalajuominen on harvinaisempaa perheissä, joissa syödään yhdessä.
6. Keskustelut vanhempien kanssa. Keskustelemattomia on noin kolmasosa vastaajista ja tässä ryhmässä humalajuominen on selvästi muita yleisempää.
7. Nuorella viikossa käytössään olevan rahan määrä. Yhteys humalajuomiseen on voimakas. Yli 60 mk viikossa saavien ryhmään kuuluu noin kolmannes vastaajista. Heidän joukossaan humalajuominen on yleistä.

Humalajuojan taustatekijöitä

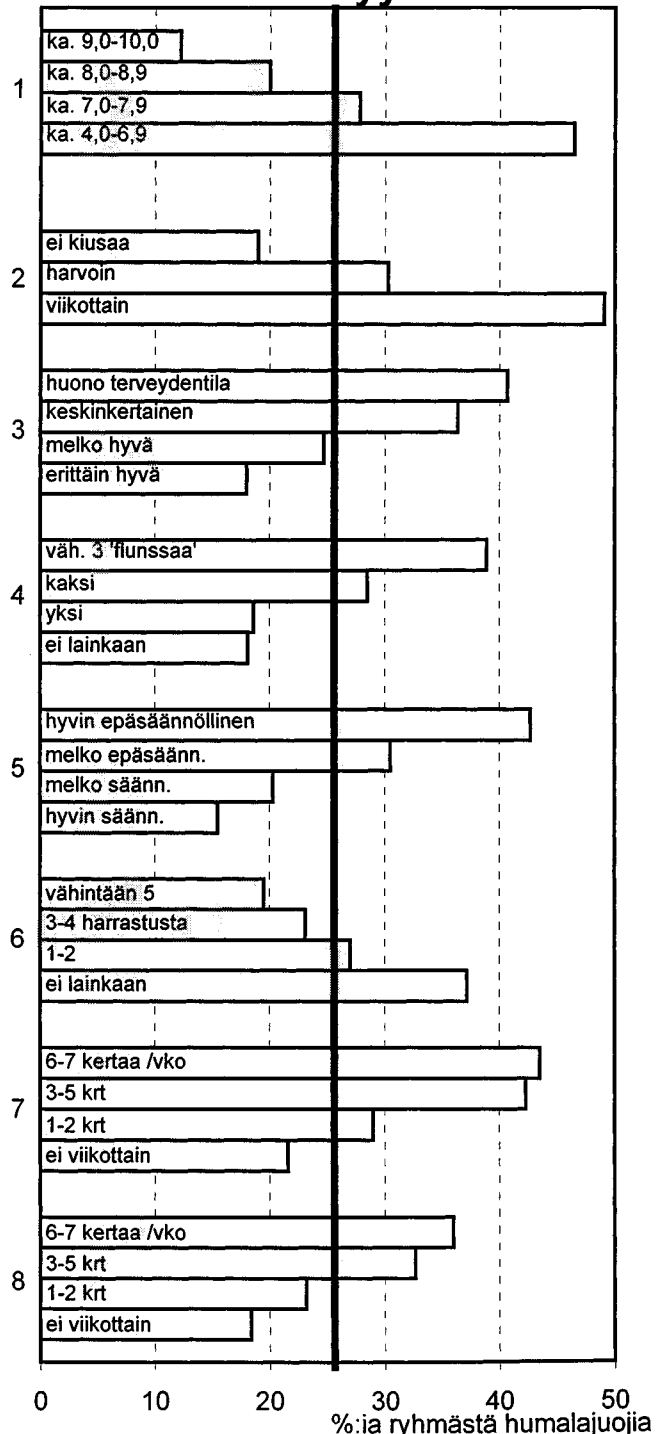

Kuvio 14 Humalajuojan taustatekijöitä. Peruskoulun 8. ja 9. luokka.

Kuviossa 15 on esitetty humalajuomisen yhteyksiä nuoren elämää muilta osin kuvaileviin osoittimiin. Kaikkien valittujen osoittimien yhteydet humalajuomiseen ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Osoittimet ovat:

1. Nuoren viime koulutodistuksen kaikkien aineitten keskiarvo. Humalajuominen on selvästi harvinaisempaa koulussa menestyvien joukossa.
2. Kiusannut muita koulussa. Koulukiusaajien joukossa humalajuominen on hyvin yleistä.
3. Koettu terveys. Viidesosa kokee terveytensä keskinkertaiseksi tai huonommaksi; heistä selvästi yli kolmasosa on humalajuojia.
4. Hengitystietulehdukset viimeisen puolen vuoden aikana. Humalajuojia on suurempi osuus joukossa, joka on sairastellut.
5. Nukkumaanmeno-aika. Säännöllinen nukkumaanmeno-aika on yhteydessä vähäisempään humalajuomiseen.
6. Harrastusten lukumäärä. Harrastukset näyttävät liittyvän vähäisempään humalajuomiseen.
7. Viikon aikana syötyjen hampurilaisten ja hot dogien määrä. 'Kadulla' syövien joukossa humalajuominen on selvästi yleisempää kuin niiden nuorten, jotka eivät syö hampurilaisia ym. viikottain.
8. Viikon aikana juotujen virvoitusjuomien määrä. Neljännestä nuorista juo virvoitusjuomia vähintään kolmesti viikossa. Humalajuominen on tässä joukossa keskimääräistä yleisempää.

Humalajuomisen yhteyksiä nuoren elämäntyyliin

Kuvio 15 Humalajuomisen yhteyksiä muihin nuoren elämäntyyliä kuvaaviin osoittimiin.

Päihteiden käytön keskinäisiä yhteyksiä ja kasautuminen

Henkilöt, jotka tupakoivat, käyttävät myös tupakoimattomia todennäköisemmin päihteitä. Porttiteorian mukaan tupakointi ja alkoholin käyttö lisäävät muiden päihteiden käytön todennäköisyyttä (DuPont 1985, Kandel ym. 1992, Center on Addiction and Substance Abuse at Columbia University 1994). Tässä luvussa tarkastellaan sitä, kuinka voimakkaita eri aineiden käytön yhteydet toisiinsa tamperelaisilla nuorilla ovat.

Tämän luvun analyysit on tehty Kouluterveystutkimuksen vuoden 1997 aineiston peruskoulun yläasteen oppilaiden vastauksista. Aineiston luokkaste- ja sukupuolijakauma ilmenee taulukosta 4.

Tarkastelun selkeyttämiseksi tupakoinnin, päihteiden sekä kahvin käytöstä kertovat vastaukset on luokiteltu uudelleen kolmeen luokkaan seuraavasti:

- tupakointi: ei lainkaan, harvoin tai lakossa, vähintään viikottain
- alkoholin käyttö: ei lainkaan, kerran kk:ssa tai harvemmin, useita kertoja kuukaudessa
- tosihumala: ei koskaan, kokeillut 1-3 kertaa, ollut vähintään neljä kertaa
- huumaavat aineet: ei koskaan, kokeillut 1-4 kertaa, käyttänyt vähintään 5 kertaa (jotain huumaavaa ainetta: kannabis, imppaus, lääke+alkoholi, lääke, ekstaasi, heroini, amfetamiini, LSD, muu)

Puuttuvia vastauksia ym. kysymysten kohdalla oli hyvin vähän; 0,2%:sta 1,6%:iin. Ryhmittäin tarkasteltaessa puuttuvien vastausten voitiin todeta jakautuneen varsin tasaisesti päihteiden käytön osalta.

Korrelaatiot

Päihdyttävien aineiden ja tupakoinnin yhteyksiä voidaan tutkia laskemalla korrelaatiokertoimia. Tupakoinnilla näyttää olevan kiistaton yhteys sekä alkoholin käyttöön yleensä (Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin 0,59) että erityisesti humalajuomiseen (korrelaatiokerroin 0,63). Humalajuomi-

sen kohdalla tupakoinnin selityssaste¹ on 40%, alkoholin käytön 35%. Vertailuksi voidaan todeta, että alkoholin käytön ja humalajuomisen yhteys on vain hieman voimakkaampi (korrelaatiokerroin 0,69). Viitteitä yhteyksistä voidaan havaita humalajuomisen ja huumaavien aineiden käytön sekä myös tupakoinnin ja huumaavien aineiden käytön kohdalla. Kaikki tässä esitetyt yhteydet ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä.

Päihteiden ja tupakoinnin yhteydet

Tupakoinnin, humalajuomisen ja huumaavien aineiden käytön välillä näyttää siis vallitsevan jonkinlainen yhteys. Yhteyden luonteen selvittämiseksi seuraavassa tarkastellaan eri aineiden käytön yleisyyksien yhteyksiä toisiinsa. Siis sitä, kuinka usein tupakoimattomat harrastavat humalajuomista verrattuna siihen, kuinka yleistä päihteiden käyttö on tupakoivilla. Tässä esitetty analyysi ei kykene vastaamaan siihen, kumpi tapa johtaa kumpaan; alkavatko tupakoija juopotella vai juopottelijat tupakoida.

Taulukko 6 Tupakoinnin, humalajuomisen ja huumaavien aineiden kokeilun yhteydet ryhmittäin. Peruskoulun 8. ja 9. luokka

Tupakointi	Tosihumala	Huumaavia aineita kokeilleita
Ei koskaan	79% ei koskaan 15% on kokeillut 6% vähintään 4 kertaa	3 % 8 % 19 %
Harvoin	33% ei koskaan 39% on kokeillut 29% vähintään 4 kertaa	4 % 12 % 34 %
Säännöllisesti	7% ei koskaan 35% on kokeillut 59% vähintään 4 kertaa	13 % 35 % 59 %

¹ Selityssaste = (korrelaatiokerroin)², kertoo, kuinka suuren osan (%) ilmiöstä yhteys selittää

Taulukko 6 (ks. myös kansikuva) antaa edellä esitettyihin kysymyksiin melko yksiselitteisen vastauksen: tupakoimattomat ovat myös humalajuomisen osalta varsin raittiita kun taas säännöllisesti tupakoivista lähes kaikki ovat vähintään kokeilleet myös humalajuomista. Jo tupakoinnin kokeilu liittyy selvästi lisääntyneeseen humalajuomiseen. Luvut ovat hyvin tarkalleen samat tarkasteltaessa yhteyttä humalajuomisen mukaan ryhmitellen; humalajuojista vain 12% ei ole koskaan tupakoinut ja jopa 58% tupakoi säännöllisesti.

Huumaavia aineita kerran tai usemmin käyttäneitä ei juurikaan ole tupakoimattomien ja tosihumalaa kokeilemattomien ryhmässä. Säännöllisesti tupakoivista ja useita kertoja tosi humalassa olleista 59% on myös kokeillut muita pähteitä. Huumaavia aineita vähintään viidesti käyttäneitä ym. ryhmissä tarkasteltaessa voidaan todeta kasautumisen olevan vielä huomattavasti selvempää. Tupakoinnin ja humalajuomisen suhteen raittiiseen ryhmään kuuluu tässä aineistossa 1019 nuorta joista vain kolme (0,3%) ilmoittaa käyttäneensä huumaavia aineita vähintään viidesti. Päivittäin tupakoivia ja tosi humalassa vähintään neljästi olleita on 392 nuorta joista 77 (20%) kuuluu huumaavien aineiden käyttäjiin. Kaksi kolmesta huumaavia aineita käyttävistä on päivittäin tupakoivia ja useita kertoja tosi humalassa olleita.

Tupakoimattomista vain 1% on käyttänyt huumaavia aineita vähintään viisi kertaa. Säännöllisesti tupakoivien joukossa luku on 14%. Huumaavia aineita kokeilleita tai käyttäneitä on tupakkaraittiiden joukossa 5% ja säännöllisesti tupakoivien joukossa lähes 50%. Humalajuominen 'selittää' huumaavien aineiden kokeilua ja käyttöä huomattavan samalla tavoin kuin tupakointi. Humalajuomista kokeilemattomat eivät juuri koskaan edes keile huumaavia aineita.

Huumaavien aineiden käytön mukaan ryhmiteltäessä voidaan jälleen havaita uusi suuri (57%) ryhmä: huumaavien aineiden suhteen raittiit mutta

tupakointia vähintäänkin kokeilleet. Huumaavia aineita käyttävistä hyvin harva ei tupakoi.

Huumaavien aineiden osalta raittiista ryhmästä lähes puolet on vähintäänkin kokeillut tosihumalaa. Huumaavia aineita kokeilleista enää 10% ei ole edes kokeillut tosihumalaa; tässä on ehkä kyse pyrkimyksestä löytää erilaisia tapoja 'saada pää sekaisin'.

Monimuuttujamalli

Edellä esitettyjen tulosten pohjalta voidaan esittää hypoteesi, että tupakointi ja humalajuominen lisäävät huumaavien aineiden kokeilun ja käytön riskiä. Logistisen regression menetelmällä voidaan etsiä huumaavien aineiden kokeilua tai käyttöä selittäviä tekijöitä ja laskea niihin liittyviä riskisuhteita. Tarkastelu on jaettu kahteen 'tasoon': nuoren omat tottumukset sekä toisaalta perheen rakenne ja toiminta.

1. Nuoren oma tupakointi ja humalajuominen

Molemmat ym. tottumukset lisäsivät selvästi sekä huumaavien aineiden kokeilun että jatkuvan käytön riskiä (taulukko 7). Oma tupakointi lisää huumaavien aineiden kokeilun riskiä siten, että jo tupakointia kokeilleella on 1,7-kertainen riski tupakkaraittiisiin verrattuna kokeilla myös kannabistuotteita, imppausta, lääkkeitä tai heroiniä yms. Säännöllisesti tupakoivilla riskisuhde on 5,6. Huumaavien aineiden säännölliseen käyttöön päätyminen riskisuhdeet ovat vastaavasti tupakointia kokeilleilla 1,2 ja säännöllisesti tupakoivilla 4,5. Humalajuomisella on vielä tupakointiakin selvempi yhteys huumaavien aineiden käyttöön. Tosihumalassa neljä kertaa tai useammin olleilla riski huumaavien aineiden kokeiluun on kymmenkertainen ja käyttöön 16-kertainen niihin verrattuna, jotka eivät ole kokeilleet humalajuomista.

Taulukko 7 Huumaavien aineiden kokeilun ja käytön riskisuhteet (OR); mallissa nuoren oma tupakointi ja humalajuominen. Peruskoulun 8. ja 9. luokka.

Selittävä tekijä	Kokeilun riskisuhde	Käytön riskisuhde	
Ei tupakoi	vertailuryhmä	vertailuryhmä	
tupakoi harvoin	1,7	1,2	ei merkitsevä
tupakoi viikottain	5,6	4,5	
Ei ole juonut tosi humalaan	vertailuryhmä	vertailuryhmä	
kokeillut 1-3 kertaa	3,5	3,6	
tosihumala yli 3 krt	10,4	16,4	

2. Perheen rakenne ja toiminta

Malliin valittiin seuraavat muuttujat:

- vanhempien tupakointi
- rakenne (biologiset vanhemmat, yksinhuoltaja, isä/äitipuoli)
- yhteinen ateriointi

Kaikki ym. tekijät tulivat valituiksi huumaavien aineiden kokeilua selittäväksi malliin. Käyttöä selittävästä mallista perheen rakenne jäi pois eli sen vaikutus selittäjänä jäi pieneksi. Isän ja äitipuolen muodostama perhe eroaa nuoren huume-kokeilun suhteen ratkaisevasti huonompaan suuntaan; riskisuhde on 3,0.

Vanhempien tupakointi on selkeästi riski nuoren huumaavien aineiden kokeilulle ja käytölle. Äidin tupakointi näyttää vaikuttavan riskiin enemmän kuin isän. Perheen ilta-aterioinnin voi katsoa kuvaavan perheen kiinteyttä ja yhteistoimintaa. Vastaaajista noin 20% kertoi, että heidän perheessään ei ole varsinaista ilta-ateriaa, vaan jokainen ottaa itselleen syötävää. Tällaisen nuoren riski huumaavien aineiden kokeiluun on 1,9- ja käyttöön 2,4-kertainen niihin verrattuna, joiden perhe syö yleensä yhdessä illalla.

Taulukko 8 Huumaavien aineiden kokeilun ja käytön riskisuhteet (OR); mallissa perheen rakenteen ja toiminnan muuttujia. Peruskoulun 8. ja 9. luokka.

Selittävä tekijä	Kokeilun riskisuhde		Käytön riskisuhde	
Isä ja äiti	vertailuryhmä		ei mallissa	
äiti ja isäpuoli	1,5			
isä ja äitipuoli	3,0			
vain äiti	1,4			
vain isä	1,8			
Vanhemmat eivät tupakoi	vertailuryhmä		vertailuryhmä	
äiti tupakoi	2,1		2,8	
isä tupakoi	1,4		1,5	ei merkitsevä
molemmat tupakoivat	2,6		3,0	
Perheellä yhteinen ilta-ateria	vertailuryhmä		vertailuryhmä	
ei syödä yhtä aikaa	1,6		1,5	ei merkitsevä
ei varsinaista ateriaa	1,9		2,4	

7 POHDINTA

Tulosten luotettavuus

Kouluterveystutkimus on poikkileikkaustutkimus eli se mittaa ilmiöiden esiintymistä tietyllä ajanhetkellä. Lomakkeet palautetaan nimettöminä ja ilman muitakaan tunnistetietoja, joten seuranta yksittäisen vastaajan kohdalla on mahdotonta. Tutkimusasetelmasta johtuen kausaaliset päätelmät, siis syy-seuraussuhteiden selvittäminen on hankalaa, sillä ilmiöistä voidaan todeta vain se, ovatko ne kyselyhetkellä toisiinsa otoksessa tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä. Ei siis voida väittää, että humalajuominen johtaa huonoon koulumenestykseen eikä toisaalta sitäkö, että huono koulumenestys johtaa humalajuomiseen. Voidaan todeta, että näiden kahden ilmiön välillä vallitsee yhteys.

Tutkimusmenetelmän reliabiliteettia ja validiteettia arvioitaessa ei tässä tutkimuksessa ole käytetty suoria varmennusmenetelmiä (esim. verikokeet) eikä toistomittauksia, vaan menetelmän luotettavuutta on arvioitu muiden samankaltaisten tutkimusten tarkastelun perusteella. Kouluissa tehtyjen lomakekyselyiden tulosten on monissa tutkimuksissa (mm. Johnston ja O'Malley 1985, Harrison 1997) todettu vastaavan päihdepäiväkirjojen ja verikokeiden antamia tuloksia. Haastatteluiden on todettu antavan lomaketutkimuksia epäluotettavampaa tietoa päihteiden käytöstä. Tutkimuksen luotettavuutta heikentää se seikka, että otos on jossain määrin valikoitunut. Kaikki Tampereen koulut eivät halunneet tutkimukseen mukaan ja noin kymmenesosa oppilaista oli poissa kyselyhetkellä. Kadossa on todennäköisesti enemmän päihteiden käyttäjiä (Rimpelä ym. 1997) kuin vastanneissa, joten saadut esiintyvyydet ovat yleisyyttä aliarvioivia. Tässäkin tutkimuksessa havaittiin päihteiden käytön yhteydet yleisempään sairastavuuteen ja 'lintsaamiseen'. Tulosten validiteettia lisää se, että tiedon keruu

tapahtui nimettömänä ja vastaajat luottivat tietojen luottamuksellisuuteen. Tampereen Normaalikoulussa tehdyn samanlaisen lomakekyselyn (kysymykset oli lainattu suoraan Kouluterveystutkimuksesta) tulokset olivat humalajuomisen osalta samat kuin Kouluterveystutkimuksessa, mutta tupakoinnin esiintyvyys oli vain puolet siitä. Tämä johtui ehkä siitä, että koulussa korostettiin tupakoimattomuutta ja 'oppilaat olivat rehtorille mieliksi'. Se seikka, että tutkimus antoi melko tarkkaan samat esiintyvyydet tupakoinnille ja päihteiden käytölle vuosina 1996 ja 1997, viittaa mittauksen toistettavuuteen.

Tupakoinnin ja päihteiden käytön useus ovat määrittelyltään melko selkeitä, mutta humala muodostaa tutkimuksellisen ongelman. Humalan on tässä tutkimuksessa katsottu olevan henkilön oma kokemus. Humalatilanteen tulkinta voi vaihdella henkilöiden välillä suurestikin, ja se on sosiaalis-kulttuurisesti määritelty käsite. Humalajuomista tulkittaessa onkin muistettava, että kysymys on nuoren subjektiivisesta käsityksestä omasta päihetystilastaan.

Tampereen seitsemästätoista peruskoulun yläasteesta tutkimukseen osallistui kuusitoista. Näissä kouluissa oppilaiden osallistumisaktiivisuus oli noin 90%; vastaamatta jättivät koulusta kyselyhetkellä poissa olleet. Tulosten voidaan katsoa edustavan hyvin tamperelaisia 8. ja 9. luokan oppilaita. Tamperelaiset nuoret eroavat päihteiden käytöltään varsin vähän muiden Suomen suurten kaupunkien nuorista, joten tulokset pätevät todennäköisesti yleisemminkin Suomen kaupungeissa. Poikkeuksena on todettava, että huumeiden käyttöä koskevat tulokset eivät ehkä päde pääkaupunkiseudulla, jossa niiden käytön esiintyvyys on noin kaksinkertainen Tampereeseen verrattuna.

Tutkimuksen tulokset edustavat hyvin Tampereen nuoria eli antavat luotettavaa tietoa tupakoinnista ja päihteiden käytöstä tamperelaisten 15-16-vuotiaiden keskuudessa. Lisäksi ei ole syytä olettaa, etteivätkö päihteiden

käyttäjän luonnehdintaa koskevat tulokset ja johtopäätökset pätsi hyvin muuallakin Suomessa.

Päihteet Tampereella ja Suomessa

Tamperelaisista peruskoulun 8. ja 9.-luokkalaisista noin joka neljäs tupakoi ja joka kymmenes käyttää alkoholia vähintään kerran viikossa. Muita huumaavia aineita on kokeillut joka viides ja käyttänyt useita kertoja joka kahdeskymmenes nuori. Nuorten humalajuominen on kolmessa vuosikymmenessä kasvanut Suomessa merkittäväksi ongelmaksi (Bruun ja Hauge 1963, Hibell ym. 1997). Vähintään neljä kertaa tosi humalassa on ollut joka neljäs nuori. Humalajuominen näyttää yleistyneen Tampereella samalla tavoin kuin muuallakin Suomessa. Tupakoinnin ja päihteiden käytön sukupuolierot ovat pääosin hävinneet. Tytöt ovat omaksuneet aiemmin miehekkäinä pidetyt päihteiden käytön tavat. Ehkä ilmiö on nähtävä osana sukupuolten tasa-arvoistumiskehitystä.

Tampereen Kaakkoisen alueen suhteessa muihin alueisiin tapahtunut päihteiden käytön väheneminen tuo esiin kysymyksen siitä, onko ilmiölle löydettävissä selitystä. Kaupungin raittiustoimen kokouksissa on tullut esiin kyseisellä alueella tehty aktiivinen yhteistyö mm. nuorisotoimen ja poliisin kesken. Nuorten päihteiden käyttöön on puututtu julkisesti. Tehostetun päihdetyön kannattajat pitävät tuloksia osoituksena taktiikan toimimisesta.

Tampereen päihdeongelmista keskeiseksi on noussut humalajuominen; joka kolmas peruskoulun päättävä nuori on ollut tosi humalassa useita kertoja. Humalajuojia on seitsemän jokaista huumeiden käyttäjää kohti.

Päihteiden käyttäjä

Vastoin aiempia tuloksia ei perheen sosiaalis-taloudellinen asema eikä vanhempien työttömyys olleet yhteydessä nuoren humalajuomiseen. Humalajuominen on yleistynyt niin voimakkaasti, että se ei ole enää erityisen syrjäytyjäryhmän tapa, vaan koskettaa laajalti koko ikäluokkaa perheen asemasta riippumatta. Plomp ym. (1991) havaitsivat tämän kehityksen alkaneen Hollannissa 1990. Humalajuomisen yhteyttä perheen sosiaalis-taloudelliseen asemaan ei enää havaittu alle viisitoistavuotiaiden nuorten kohdalla. Plomp ym:n (1991) tutkimuksessa myöskään työttömien lapset eivät eronneet humalajuomiseltaan muista.

Havaitut yhteydet humalajuomisen ja perheen rakenteen (biologiset vanhemmat, yksinhuoltajat, uusperheet) sekä perheen yhteistoiminnan välillä varmensivat Plomp ym:n (1991) havainnot. Jos nuoren suhde vanhempiinsa on heikentynyt, hänen sitoutumisensa ystäviin on ehkä korostunut. Sekä Plomp ym. (1991) että Hallman ym. (1992) pitivät ystävien päihteiden käyttöä tärkeimpänä nuoren päihteiden käyttöä selittävänä tekijänä. Käyttörahojen osalta havaittiin selvä yhteys humalajuomiseen. Aikuisilla, samoin kuin nuorillakin, tupakka ja päihteet muodostavat usein kokonaisuuden, joten vanhempien tupakoinnin yhteys nuoren päihteiden käyttöön liittyy ehkä heidän antamaansa aikuisen malliin. Päihteitä käyttävät nuoret pitävät käyttäytymistään 'aikuisena' (Davies ja Stacey 1972, Kannas 1974).

Humalajuomisen esiintyvyys oli keskimääräistä suurempi nuorilla, joiden viikkoraha ylitti 50 mk. Plomp ym:n (1991) tutkimuksessa ikätovereitaan enemmän päihteitä käyttivät samoin yli 50 mk viikossa taskurahaa saavat. Tässä on ehkä kyse nuoren taloudellisesta riippumattomuudesta ja 'vapaudesta' päihteiden käyttöön. Humalajuomisen pitemmän ajan kehitystä tarkastellessa hämmästyttää se seikka, että 1990-luvun alun taloudellinen taantuma ei näy nuorten päihteiden käytössä.

Huono koulumenestys oli tässäkin tutkimuksessa selvässä yhteydessä humalajuomiseen samoin kuin koulukiusaajana toimiminen. Selvä yhteys humalajuomisen ja huonontuneen terveyden välillä synnyttää kysymyksen siitä, kumpi on seurausta kummasta. Voiko päihteiden käytöllä olla lyhyelläkin aikavälillä merkittäviä terveyttä kuluttavia vaikutuksia? Nuoren vapaa-ajan käyttötottumusten yhteys humalajuomiseen osoitti, että Plomp ym:n (1991) tulokset passiivisesta tai kehittävästä vapaa-ajankäytöstä pätevät Suomessakin. Kaduilla aikansa viettävät nuoret käyttävät muita useammin päihteitä, kotona opiskelun parissa viihtyvät vähemmän.

Käytön kasautuminen

Tutkimuksen alkuvaiheessa pidin alustuksen nuorten päihteiden käytöstä Pispalan päihdepäivillä 1997. Yleisökeskustelun aikana useat henkilöt esittivät näkemyksensä, että vanhempien kannattaa ostaa lapsilleen alkoholi-juomia, koska vanhemmat silloin tietävät, mitä nuori juo 'eikä hän ainakaan sorru huumeisiin'. Esiin tullut näkemys alkoholista huumeiden ehkäisijänä sai minut tutkimaan tarkemmin päihteiden välisiä yhteyksiä. Tulosten valossa em. taktiikka vaikuttaa vahingolliselta, sillä huumeita käyttävät pääasiassa ne, jotka myös käyttävät alkoholia ja tupakoivat. Hallman ym. (1992) totesi myös päihteiden käytön keskittyvän tosikäyttäjien ryhmään, jonka elämäntyyli oli kokonaisuudessaan kuluttavaa. Tämän tutkimuksen tulokset tukevat voimakkaasti päihteiden käytön kasautumisolettamusta; tupakka, alkoholi ja huumeet ovat kokonaisuus.

Voidaanko puhua elämäntyylistä?

Elämäntyyli-käsitteen (Hallman ym. 1992) ajatuksena on se havainto, että päihteiden käyttöön liittyy kiinteästi muihin nuoren käyttäytymistottumuksiin. Näitä ovat mm. tietyt vapaa-ajan harrastukset, kiinnostuksen puute koulunkäyntiin, ongelmat yhteistoiminnassa perheen kanssa sekä tietyt ruokailutottumukset. Elämäntyyli-olettamukselle näyttää löytyvän

perusteita. Päihteisiin liittyvää elämäntyyliä luonnehtii irrallisuus perheen toiminnoista ja vapaa-ajan vietto kadulla; ystävät ja kavereiden hyväksyntä näyttävät olevan keskeisiä, vaikka nuoret eivät tätä painetta tunnustakaan. Päihteiden käyttöön ilmeisesti koetaan voimakas sosiaalinen paine, sillä useimmat nuoret uskovat kavereiden käyttävän enemmän kuin itse käyttävät.

Humalajuominen on laajalle levinnyt ilmiö, ja on vaikea uskoa sen liittyvän vain johonkin tiettyyn nuorison alakulttuuriin. Olen nimennyt tämän elämäntyylin *nuoreksi elämäntyyliksi*, johon kuuluvat katusosiaalisuus, tupakka, humala, rajojen etsiminen ja irrottautuminen vanhemmista. Rinnakkaisen nuorten kulttuurin voisi minusta nimetä *aikuiseksi elämäntyyliksi*, johon kuuluvat sosiaalisuus perheen sisällä, tavoitteellinen työskentely ja hallittu alkoholin käyttö.

Yhteiskunnan suhde nuorten päihteiden käyttöön

Mikä tekee nuorten päihteiden käytöstä yhteiskunnallisen ongelman? Alkoholin ja tupakan myyntikiellot eivät näytä toteutuvan käytännön tasolla, vaan jäävät lähinnä yhteiskunnallisiksi kannanotoiksi. Media on käsitellyt paljon nuorten katujuopottelua lähinnä katujen järjestyksen ja siisteyden näkökulmasta. Sosiaalityö näkee päihteet nuorten hätähuutona.

Päihteiden käytön lisääntymisestä huolimatta nuorten selkkaukset viranomaisten kanssa eivät ole yleistyneet (Ahlström 1994). Katukuva on samaan aikaan muuttunut rauhattomampaan suuntaan, joten selityksenä lienee aikuisten sallivampi suhtautuminen nuorten päihteiden käyttöön. Kulttuurimme on muuttunut keskiolutlaista 1969 lähtien alkoholin käytön suhteen vapaampaan suuntaan. Tupakan osalta normien kehitys on ollut päinvastainen. Nuorten tupakointi ei ole yleistynyt mutta humalajuominen

mm. 14-vuotiaiden tyttöjen keskuudessa on nyt neljä kertaa niin yleistä kuin vuonna 1981 (Rimpelä ym. 1997).

Alkoholin käyttö, myös perinteinen suomalainen humalajuominen, on nuorten näkökulmasta aikuinen tapa. Olisi ehkä syytä pohtia, mikä aikuisuuden ja alkoholin käytön suhde todella on. Kuten edellä totesin, aikuisuuteen kuuluu nimenomaan hallittu alkoholin käyttö. Onko humalaan itsensä juovilla aikuisilla aikuistuminen jäänyt kesken? Aikuisten alkoholinkäyttö on joka tapauksessa jatkuvasti lisääntynyt, joten on vaikea nähdä, miksi nuoretkaan eivät joisi aina vain enemmän. Alkon mietoja juomia suosiva hin-
tapolitiikka ei näytä muuttaneen nuorten juomatapaa mannermaiseksi.

Kannas (1974) näkee nuorten päihteiden käytön lisääntymisen taustalla kasvatusnormistojen höltymisen. Nuorten päihteiden käyttöä hillitsevä yhteiskuntapolitiikka voisi tämän tutkimuksen valossa koostua perheiden yhtenäisyyden tukemisesta ja aikuisen mallin muuttamisesta raittiimpaan suuntaan.

Miten terveyden edistämistä olisi kehitettävä?

Kannas totesi pro gradu -työssään 1974, että terveysvalistuksella ei ole merkittävää vaikutusta nuorten päihteiden käytön tottumuksiin. Suurimmalla osalla oli tietoa päihteiden käytön vaaroista, mutta se ei näyttänyt olevan olennaisesti yhteydessä heidän käyttötottumuksiinsa. Nuoren näkökulmasta humala ei useinkaan ole ongelma, vaan tavoite. Perinteinen terveysvalistus, -opetus ja -neuvonta eivät ilmeisestikään tuo ratkaisua yhä laajenevaan nuorten päihdeongelmaan. Olisiko perinteiselle terveyskasvatukselle vaihtoehtoja?

Terveyskasvatusta on mielestäni usein pohdittu taktiikan tasolla. Nuorten elämäntyöli -näkömyksen seurauksena pohdinta olisi ulotettava strategian

tasolle. Taktiikka tarkoittaa oppia taistelun voittamisesta, strategia oppia sodan voittamisesta. Terveyskasvatuksen kannalta tämä merkitsee siirtymistä yksittäisten terveystottumusten käsittelystä kokonaisvaltaisempien teorioiden suuntaan. Tässä katsannossa päihteet voidaan nähdä osoittimena yhtäältä yhteiskunnan tilasta ja toisaalta nuoren terveyttä kuluttavasta elämäntyylistä.

Terveyskasvatus olisi ehkä tuloksekkaampaa kohdistaa yhteiskunnallisiin päättäjiin kuten Tones ja Green (luento keväällä 1998) ehdottivat. Tällöin voidaan puhua jo terveyden edistämisestä. Päättäjät olisi saatava tietoisiksi päätöstensä vaikutuksista nuorten terveyteen ja hyvinvointiin. Toisaalta tämän tutkimuksen tulokset korostivat nuoren ja hänen perheensä suhteen merkitystä sekä vanhempien antamaa mallia. Terveyskasvatuksen kohteina pitäisikin ehkä olla perheet. Vastuullisesti lastensa kasvatukseen suhtautuvat aikuiset olisivat todennäköisesti merkittävä nuorten tervettä aikuistumista tukeva voimavara.

Aiheita jatkotutkimuksiin

Koulujen välillä ilmeni huomattavia eroja oppilaiden päihteiden käytössä. Näitä eroja tutkimalla saattaisimme paremmin ymmärtää koulun merkitystä nuoren kehityksessä. Toinen tärkeä tutkimuskohde olisi perhe; miten päihteitä käyttävän nuoren perhe eroaa raittiin nuoren perheestä ja miten perheen yhteistoimintaan voitaisiin vaikuttaa? Nuorten päihteiden käytön seurauksia on tutkittu varsin vähän. Tämä tutkimus herätti kysymyksen siitä, onko päihteiden käytöllä merkittäviä terveyttä heikentäviä vaikutuksia myös lyhyellä aikaperspektiivillä. Ovatko päihteiden käyttäjät alun perin sairaampia vai johtuvatko heidän huono olonsa ja sairastelunsa päihteistä?

Merkittävin jatkotutkimuksen aihe olisi kuitenkin pureutua tarkemmin nuoreen elämäntyyliin. Se edellyttäisi ehkä antropologiasta tutun etnografisen tutkimusotteen, osallistuvan ja ymmärtävän havainnoinnin käyttöä. Elämäntyyliä paremmin ymmärtämällä voitaisiin kehittää realistisempia terveyskasvatuksen ja terveyden edistämisen strategioita.

KIRJALLISUUS

Ahlström S, Eskola A, Honkala E, Kannas L, Laakso L, Paronen O, Rajala M, Telama R. Nuorten terveystapatutkimus. Tutkimusohjelman lähtökohdat ja toteutus. Kansanterveystieteen julkaisuja M48/79. Tampere 1979.

Ahlström, S., Rimpelä, M., Rimpelä, A., Pohjanpää, K., Siivola, M. (1994) Nuoret alkoholin käyttäjinä - seurantaraportti 1977-1993. Helsinki, Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, tutkimusseloste 187.

Ahlström, S., Österberg, E. (1995) Alkoholipolitiikka EU-Suomessa. Alkoholipolitiikka 60:6:416-426.

Bruun, K. & Hauge, R. (1963). Drinking habits among Northern youth. Helsinki, The Finnish foundation for alcohol studies.

Campanelli P, Dielman T, Shope J. Validity of adolescents' self-reports of alcohol use and misuse using a bogus pipeline procedure. *Adolescence* 1987;22:7-22.

Center on Addiction and Substance Abuse at Columbia University. Cigarettes, Alcohol, Marijuana: Gateways to Illicit Drug Use. New York 1994.

Chou, S.P., Pickering, R.P. Early onset of drinking as a risk factor for lifetime alcohol-related problems. *British Journal of Addiction* 1992;87:1199-1204.

Davies, J.B. & Stacey, B. (1972) Teenagers and Alcohol: A developmental study in Glasgow. London, HMSO.

Dunder M-L, Urponen H. Selvitys tamperelaisnuorten huumeiden käytöstä. Tampereen kaupungin tutkimuksia ja selvityksiä 50. Tampere 1985.

DuPont RL. Getting Tough on Gateway Drugs: A Guide for the Family. Washington, American Psychiatric Press, 1985.

Hallman M, Kannas L, Tynjälä J. Tupakka, tuoppi ja elämisen terveystyyli. Tutkimus 11-16 -vuotiaiden tupakoinnista ja alkoholin käytöstä. Helsinki: Sosiaali- ja terveyshallituksen raportit n:o 61/1992.

Harrison L. The Validity of Self-Reported Drug Use in Survey Research: An Overview and Critique of Research Methods. In: Harrison L, Hughes A, editors. The Validity of Self-Reported Drug Use: Improving the Accuracy of Survey Estimates. Rockville: National Institute of Drug Abuse Research Monograph 167; 1997.

Hibell, B., Andersson, B., Bjarnason, T., Kokkevi, A., Morgan, M., Narusk, A. (1997) The ESPAD report - Alcohol and Other Drug Use Among Students in 26 European Countries. Stockholm, The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs and Pompidou Group.

Jessor, R. & Jessor, S.L. (1977) Problem Behavior and Psychosocial Development: A Longitudinal Study of Youth. New York, Academic Press.

Johnston L, O'Malley P. Issues of Validity and population coverage in student surveys of drug use. In: Rouse B, Kozel N, Richards L, editors. Self-Report Methods of Estimating Drug Use: Meeting Current Challenges to Validity. Washington: National Institute on Drug Abuse Research Monograph 57: 1985.

Kandel, D.B., Yamaguchi, K., Chen, K. Stages of Progression in Drug Involvement from Adolescence to Adulthood: Further Evidence for the Gateway Theory. *Journal of Studies on Alcohol* 1992:53.

Kannas L. Nuorten tupakointi ja päihteiden käyttö Jyväskylän maalaiskunnassa. Pro gradu -työ. Jyväskylä, Jyväskylän yliopiston kansanterveyden laitoksen julkaisuja No 19/1974.

King A, Wold B, Tudor-Smith C, Harel Y. The Health of Youth: A Cross-National Survey. WHO European series No. 69, 1996.

Kokkevi A, Stefanis C. The epidemiology of licit and illicit substance use among high school students in Greece. *American Journal of Public Health* 1991:81:48-52.

Kumpulainen, P. (1995) Ollakseen jotain. Tutkimus Porin nuorten selviämisaseman nuorista. Helsinki, Stakes Raportteja 185.

Kuusi P. Alcohol Sales Experiment in Rural Finland. Alcohol Research in the Northern Countries. The Finnish Foundation for Alcohol Studies. Helsinki 1957.

Metso, L. & Simpura, J. (1997) EU-Suomen juomatavat laman pohjan jälkeen. Juomatapojen muutoksia ja muuttumattomuuksia 1990-luvun Suomessa. Helsinki, Alkoholipolitiikka 62(1997):2.

Mieskolainen J. Nuoret ja huumeet Tampereella. Tampereen kaupungin tutkimuksia ja selvityksiä 92. Tampere 1992.

Murto L. Tamperelaiskoululaisten alkoholin ja huumeiden käyttö ja hankintakeinot. Tampereen yliopiston kansanterveystieteen laitoksen julkaisusarja A, tutkimuksia ja selvityksiä no. 10. Tampere 1975.

Pape, H. & Hammer, T. How does young people's alcohol consumption change during the transition to early adulthood? A longitudinal study of changes at aggregate and individual level. Addiction 1996;91(9):1345-1357.

Plant, M.A., Bagnall, G. & Foster, J. (1990) Teenage heavy drinkers: alcohol-related knowledge, beliefs, experiences, motivation and the social context of drinking. Alcohol and Alcoholism 25, 691-8.

Plant, M. & Plant, M. (1992) Risk-Takers - Alcohol, Drugs, Sex and Youth. London, Routledge.

Plomp, H.N., Kuipers H, van Oers M.L. Smoking, alcohol consumption and the use of drugs by schoolchildren from the age of 10. Amsterdam, VU University Press 1991.

Rimpelä, A., Rimpelä, M., Vikat, A., Ahlström, A., Huhtala, H., Lintonen, T. (1997) Nuorten terveystapatutkimus: Tupakka ja päihteet 1977 - 1997. Helsinki, Stakes Aiheita 28.

Rimpelä M, Rimpelä A, Karvonen S, Siivola M, Rahkonen O, Kontula O. Nuorten terveystottumusten muutokset 1977 - 1987. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Terveyskasvatus. Sarja Tutkimukset 7/1987. Helsinki 1987.

Rimpelä M, Jokela J, Luopa P, Liinamo A, Huhtala H, Kosunen E, Rimpelä A, Siivola M. Kouluterveys 1996-tutkimus: Kouluviihtyvyys, terveys ja tottumukset. Stakes Aiheita 40/1996. Helsinki 1996a. Saatavilla internetistä:
<URL:<http://www.stakes.fi/vye/aihe40/aihe40.htm>>.

Rimpelä M, Luopa P, Jokela J, Liinamo A, Siivola M. Kouluterveys 1996 -tutkimus: Päähteet ja nuoret Tampereella. Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimen julkaisuja 7. Tampere 1996b.

Simpura, J. (1985) Juomatapatutkimukset ja niiden tausta. Teoksessa Simpura, J. (toim.) Suomalaisten juomatavat. Jyväskylä, Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja n:o 34, Gummerus.

Smart, R.G. & Fejer, D. (1974) Trends in drug use among Metropolitan Toronto high school students: 1968-1974. Totonto, Addiction Research Foundation.

Smart, R.G. (1980) The New Drinkers - Teenage use and abuse of alcohol. Toronto, Addiction Research Foundation.

Smith GT, McCarthy DM, Goldman MS. Self-Reported Drinking and Alcohol-Related Problems among Early Adolescents: Dimensionality and Validity over 24 Months. Journal of Studies on Alcohol 1995;56:383-394.

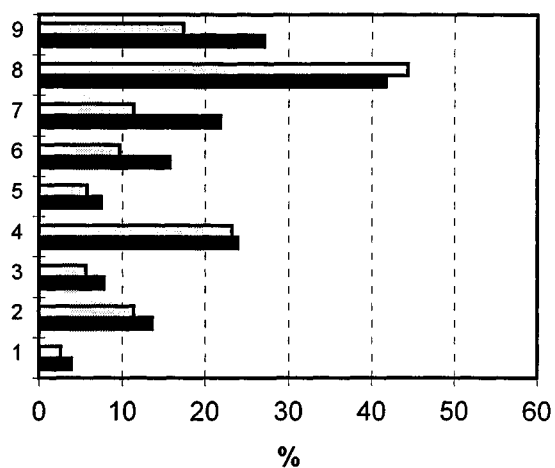
Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimi. Välttä musta nyt! Lasten ja nuorten ennalta ehkäisevän päihdetyön toimenpideohjelma Tampereella. Tampere: luonnos 1998.

Tuck, M. (1989) Drinking and Disorder: A Study of Non-Metropolitan Violence. London Home Office Research Study 108, HMSO.

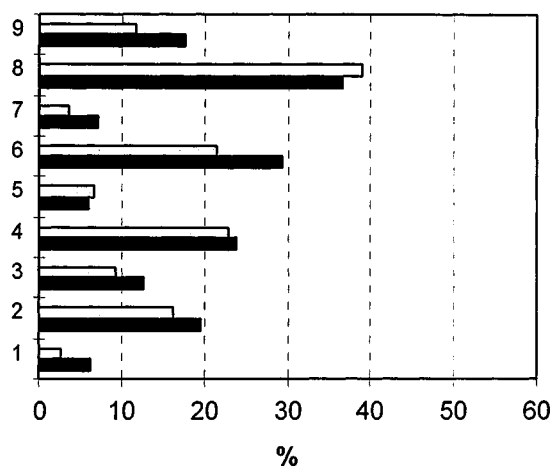
Vertio, H. (1994) Miksi benjihyppyjä tehdään? - Ajatuksia terveyttä edistävästä taidoista, riskeistä ja selviytymisen välineistä. Teoksessa Peltonen H. (toim.) Koulu terveyden arvoitusta pohtimassa. Helsinki, Opetushallitus.

LIITE 1 Koulujen päihdeprofiilit

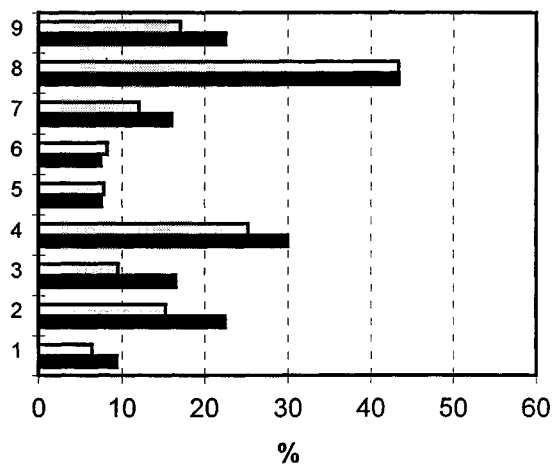
Etelä-Hervanta

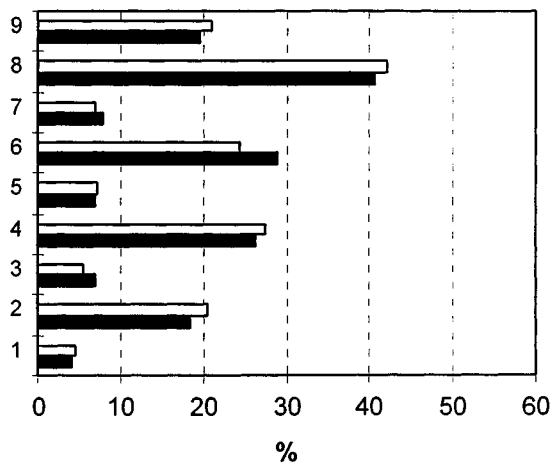
Harjuntausta

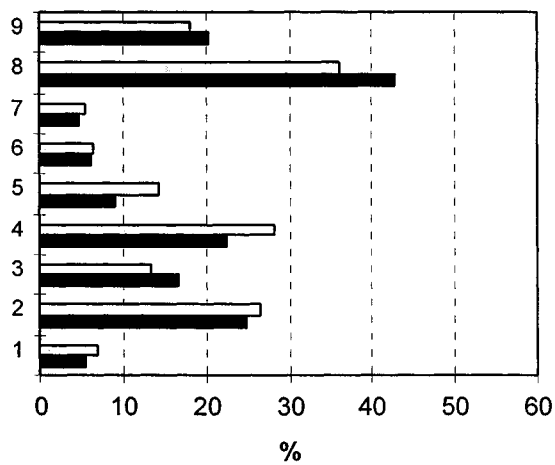
Kaarila

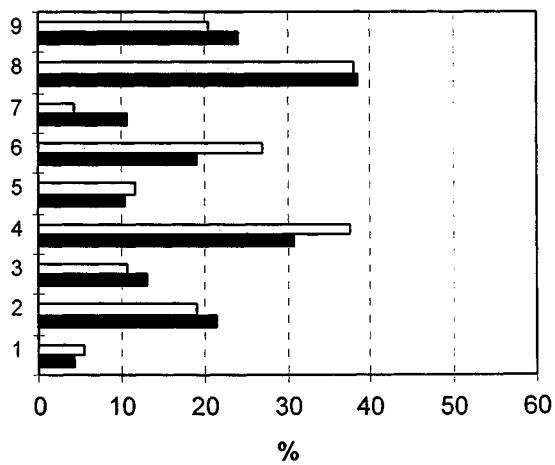
Kaukajärvi

Klassillinen

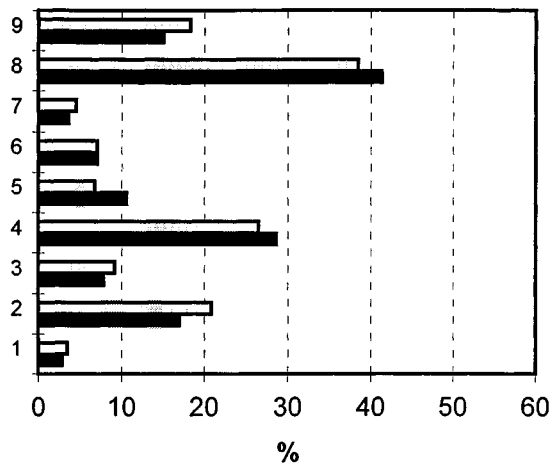

Normaalikoulu

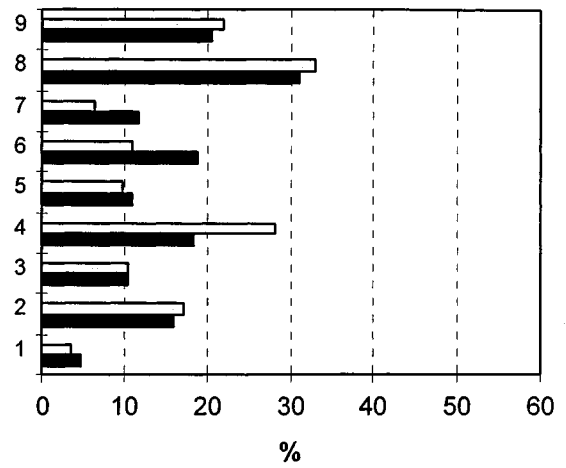

LIITE 1 Koulujen päihdeprofiilit

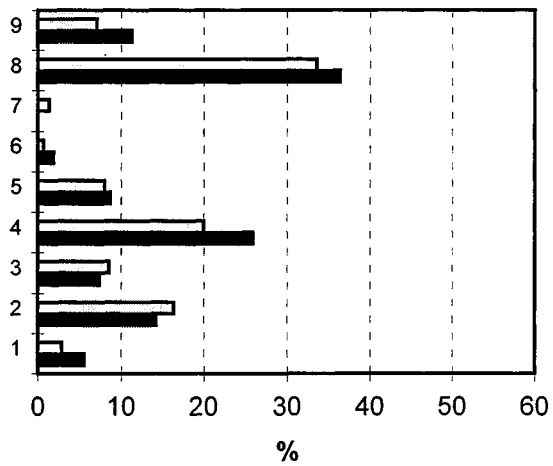
Pyynikki

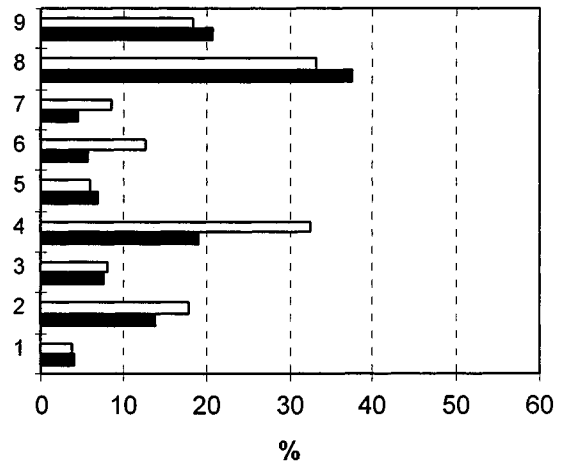
Ristinarkku

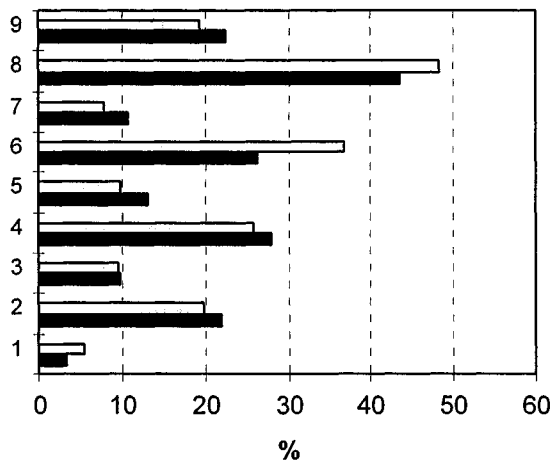
Sampo

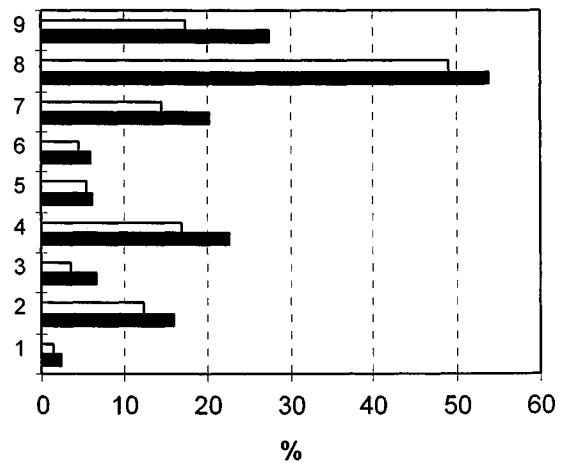
Tammerkoski

Teisko

Tesoma

LIITE 2 Tutkimuksiin osallistuneet koulut

Liite 2 Kouluterveystutkimuksessa vuosina 1996 ja 1997 mukana olleet koulut.

Koulun nimi	Mukana 1996	Mukana 1997
Tesoma	*	*
Teisko	*	*
Tammerkoski	*	*
Svenska samskolan		*
Sampola	*	
Sampo	*	*
Rudolf Steiner		*
Ristinarkku	*	*
Pyynikki	*	*
Pohjois-Hervanta		*
Normaalikoulu	*	*
Klassillinen	*	*
Kaukajärvi	*	*
Kaarila	*	*
Harjuntausta	*	*
Etelä-Hervanta	*	*

LIITE 3 Vastaajien lukumäärät kouluittain

Liite 3 Kouluterveyystutkimuksiin 1996 ja 1997 osallistuneiden peruskoulujen 8. ja 9. luokan vastanneiden lukumäärät.

Koulu	vastanneita 1996 lukumäärä	vastanneita 1997 lukumäärä
Tesoma	220	184
Teisko	122	126
Tammerkoski	173	184
Sampo	140	162
Ristinarkku	231	245
Pyynikki	241	283
Normaalikoulu	167	167
Klassillinen	203	214
Kaukajärvi	201	202
Kaarila	157	161
Harjuntausta	228	208
Etelä-Hervanta	229	206
YHTEENSÄ	2312	2414

Sosiaali- ja terveystieteiden
tutkimus- ja kehittämiskeskus,
Stakes
PL 220, 00531 Helsinki
Tutkimusprofessori Matti Rimpelä

Jyväskylän yliopiston terveystieteen laitos
Tampereen yliopiston terveystieteen laitos

KOULUTERVEYS

1997 A

HEI!

Teemme tutkimusta kouluviihtyvyydestä, koulujen terveystieteestä ja oppilaiden terveydestä, elämäntavoista ja päihteiden käytöstä. Kysely tehdään huhtikuussa 1997 useissa kunnissa ja kaupungeissa peruskoulujen 8. ja 9. luokille sekä lukion 2. vuoden ja ammattioppilaitosten vastaavien vuosikurssien oppilaiden keskuudessa.

Tutustu huolellisesti lomakkeeseen ja vastaa kaikkiin Sinulle tarkoitettuihin kysymyksiin.

Älä kirjoita nimeäsi lomakkeeseen.

TÄYTTÖOHJEET:

LUE ENSIN KOKO KYSYMYS ja vastaa sitten **RENGASTAMALLA** oikean tai sopivimman vaihtoehdon numero. **ÄLÄ KIRJOITA VIIVAKOODIEN PÄÄLLE.** Jos kysymyksessä ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja, kirjoita vastaus sitä varten varattuun tilaan.

Joidenkin kysymysten jälkeen huomautetaan, että voit siirtyä suoraan numerolla ilmoitettuun kysymykseen. Tällöin Sinun ei tarvitse vastata väliin jääviin kysymyksiin.

ESIMERKKI: Jos olisit peruskoulun kahdeksannella b luokalla, vastaisit oheiseen kysymykseen seuraavasti:

Oletko koulussa?

1 en
② kyllä, millä luokalla olet? 8b luokalla

TAUSTATIEDOT

- 1 Sukupuoli 1 tyttö
 2 poika
- 2 Syntymäkuukausi ja -vuosi
_____ kuu 19 _____
- 3 Pituus _____ cm
- 4 Paino _____ kg
- 5 Koulu tai oppilaitos
 1 peruskoulu
 2 lukio
 3 ammattioppilaitos
- 6 Luokka tai linja _____
- 7 Kotiosoitteen postinumero _____
- 8 Mikä oli keskiarvosu (kaikki aineet) viime todistuksessa? _____

KOULUTYÖ

- 9 Lue jokainen seuraavista väittämistä huolellisesti. Merkitse jokaiseen väittämään vastaukseksi se vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa omaa mielipidettäsi.
Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
- Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni oppitunneilla 1 2 3 4
- Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu 1 2 3 4
- Opettajani odottavat minulta liikaa koulussa 1 2 3 4
- Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti 1 2 3 4
- Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä 1 2 3 4
- Luokassani on hyvä työrauha 1 2 3 4
- 10 Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä?
- Pidän koulunkäynnistä
	1 hyvin paljon
	2 melko paljon
	3 melko vähän
	4 en lainkaan
- 11 Millaiseksi olet kokenut koulutyöhön liittyvän työ määräsi tämän lukuvuoden aikana?
	1 jatkuvasti liian suuri
	2 melko usein liian suuri
	3 sopiva
	4 melko usein liian vähäinen
	5 jatkuvasti liian vähäinen
- 12 Kuinka monta kokonaista koulupäivää olet ollut seuraavien syiden takia poissa VII-MEISTEN 30 PÄIVÄN aikana ja minkä takia? Vastaa molempiin kohtiin.
- A Sairauden takia**
	1 en yhtään
	2 yhden päivän
	3 2 - 3 päivää
	4 yli 3 päivää
- B Pinnaamisen tai lintsauksen takia**
	1 en yhtään
	2 yhden päivän
	3 2 - 3 päivää
	4 yli 3 päivää

TUPAKOINTI

13 Kuinka monta tuntia keskimäärin päivässä olet tupakansavuisissa tiloissa KOTONA?

- 1 en yleensä lainkaan
 2 alle tunnin
 3 1 - 2 tuntia
 4 yli 2 tuntia

14 Oletko ollut joskus luokalla, joka on osallistunut "No Smoking Class" -kilpailuun?

- 1 kyllä
 2 en
 3 en tiedä

15 Onko tupakointi sallittua siinä koulussa tai oppilaitoksessa, jota käyt?

- 1 kielletty kokonaan
 2 sallittu tietyissä paikoissa
 3 sallittu rajoituksetta

16 Miten tarkkaan oppilaiden tupakointirajoituksia valvotaan koulussasi?

- 1 erittäin tarkasti
 2 melko tarkasti
 3 ei juuri lainkaan

17 Tupakoivatko opettajat tai muu henkilökunta koulurakennuksessa tai koulun alueella?

- 1 kyllä, päivittäin
 2 kyllä, joskus
 3 eivät tupakoi
 4 en osaa sanoa

18 Oletko ostanut viimeksi kuluneen KUUKAUDEN aikana tupakkaa?

- 1 en 2 olen ostanut

Mistä ostit? Vastaa jokaiseen kohtaan.

- KAUPASTA 1 en 2 kyllä
 KIOSKISTA 1 en 2 kyllä
 HUOLTOASEMALTA 1 en 2 kyllä
 BAARISTA 1 en 2 kyllä
 AUTOMAATISTA 1 en 2 kyllä
 KAVEREILTA 1 en 2 kyllä
 MUUALTA 1 en 2 kyllä

19 Miten helppoa ikäistesi on nykyisin ostaa tupakkaa kotisi lähikaupoista, kioskeista, huoltoasemilta tai automaateista?

- 1 erittäin helppoa
 2 melko helppoa
 3 melko vaikeaa
 4 erittäin vaikeaa

20 Oletko koskaan kokeillut nuuskaamista? Montako kertaa yhteensä tähän mennessä?

- 1 en ole kokeillut
 2 olen kokeillut kerran
 3 olen nuuskannut 2 - 50 kertaa
 4 olen nuuskannut yli 50 kertaa

21 Kuinka monta savuketta, piipullista ja sikaria olet polttanut yhteensä tähän mennessä?

- 1 en yhtään (voit siirtyä kysymykseen 29)
 2 vain yhden (voit siirtyä kysymykseen 29)
 3 noin 2 - 50
 4 yli 50

22 Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten NYKYISTÄ TUPAKOINTIASI?

- 1 tupakoin kerran päivässä tai useammin
 2 tupakoin kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin
 3 tupakoin harvemmin kuin kerran viikossa
 4 olen lakossa tai lopettanut tupakoinnin

23-26 Kuinka paljon tupakoit nykyisin PÄIVÄSSÄ? Vedä viiva, jos et tupakoi päivittäin. Vastaa jokaiseen kohtaan.

- 1 tehdasvalmisteisia savukkeita ___kpl/päivä
 2 itsekäärityjä savukkeita _____ kpl/päivä
 3 piippua, sikareita _____ kertaa päivässä
 4 nuuskaan _____ kertaa päivässä

27 Miten usein tupakoit koulumatkalla tai koulussa? Vastaa kaikkiin kohtiin.

A Koulumatkalla

- 1 en koskaan
- 2 silloin tällöin
- 3 joka päivä

B Koulussa, koulualueella

- 1 en koskaan
- 2 silloin tällöin
- 3 joka päivä

C Koulun läheisyydessä kouluaikana

- 1 en koskaan
- 2 silloin tällöin
- 3 joka päivä

28 Tietävätkö vanhempasi, että tupakoit?

- 1 eivät tiedä
- 2 toinen vanhemmistani tietää
- 3 molemmat tietävät
- 4 en osaa sanoa

VANHEMPIEN TUPAKOINTI

29 A Onko äitisi tupakoinut Sinun elinaikanasi?

- 1 ei ole koskaan tupakoinut
- 2 on tupakoinut, mutta lopettanut
- 3 tupakoi nykyisin
- 4 en osaa sanoa
- 5 ei ole äitiä

B Onko isäsi tupakoinut Sinun elinaikanasi?

- 1 ei ole koskaan tupakoinut
- 2 on tupakoinut, mutta lopettanut
- 3 tupakoi nykyisin
- 4 en osaa sanoa
- 5 ei ole isää

PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ

30 Miten helppoa ikäistesi on nykyisin ostaa KESKIOLUTTA kotisi lähikaupoista, kioskeista tai huoltoasemilta?

- 1 erittäin helppoa
- 2 melko helppoa
- 3 melko vaikeaa
- 4 erittäin vaikeaa

33 Käytitkö viime viikonvaihteessa alkoholia?

- 1 en lainkaan
- 2 jonkin verran, mutta en ollut humalassa
- 3 olin hiukan humalassa
- 4 olin tosi humalassa

31 Oletko koskaan juonut alkoholia niin paljon, että olet ollut TOSI HUMALASSA?

- 1 en koskaan
- 2 kyllä, kerran
- 3 kyllä, 2 - 3 kertaa
- 4 kyllä, 4 - 10 kertaa
- 5 kyllä, useammin kuin 10 kertaa

34 Miten hankit viimeisellä käyttökerralla nauttimasi alkoholijuomat? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	kyllä	ei
Hain itse Alkosta	1	2
Hain itse kaupasta	1	2
Isä tai äiti haki tai tarjosi	1	2
Vanhemmat sisarukset hakivat tai tarjosivat	1	2
Otin kotoa	1	2
Kaverit hakivat tai tarjosivat	1	2
Joku tuntematon henkilö haki	1	2

32 Kuinka usein kaiken kaikkiaan käytät alkoholia, esimerkiksi puoli pulloa keskiolutta tai enemmän?

- 1 kerran viikossa tai useammin
- 2 pari kertaa kuukaudessa
- 3 noin kerran kuukaudessa
- 4 harvemmin
- 5 en käytä alkoholijuomia (voit siirtyä kysymykseen 36)

35 Kun viimeksi joit alkoholia, missä olit silloin? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	kyllä	ei
Kotona	1	2
Jonkun toisen kotona	1	2
Kadulla, puistossa tai muualla ulkona	1	2
Baarissa tai pubissa	1	2
Diskossa	1	2
Ravintolassa	1	2

36 Tiedätkö tuttaviesi joukossa jonkun, joka viimeksi kuluneen VUODEN aikana olisi kokeillut huumaavia aineita (hasista, tinneriä tai muuta nuuhkittavaa, lääkkeitä, joista saa humalan, tai muita vastaavia aineita)?

- 1 en tiedä ketään nuorta
- 2 tiedän yhden nuoren
- 3 tiedän 2 - 5 nuorta
- 4 tiedän useampia kuin 5 nuorta

37 Mitä seuraavista aineista tiedät käytetyn ystävä- tai tuttavapiirissäsi huumaus- tai päihdyttämistarkoituksessa? Vastaa kaikkiin kohtiin.

	kyllä	ei
Pillerit, lääkkeet	1	2
Tinneri, liima ym. "impattavat" aineet	1	2
Hasis tai marihuana	1	2
Heroiini	1	2
Amfetamiini	1	2
LSD	1	2
Jotakin muuta ainetta	1	2
Mitä muuta ainetta? _____		

38 Onko Sinulle viimeksi kuluneen VUODEN aikana tarjottu huumaavia aineita SUOMESSA?

- 1 ei
- 2 kyllä, kuka tarjosi:
- 3 ystävät tai tuttavat
- 4 tuntemattomat henkilöt

39 Millaisiksi arvioit IKÄTOVERIESI mahdollisuudet hankkia huumeita, esimerkiksi marihuanaa tai hasista, OMALLA paikkakunnallasi?

- 1 erittäin helppoa
- 2 melko helppoa
- 3 melko vaikeaa
- 4 erittäin vaikeaa

40 A Oletko koskaan itse kokeillut tai käyttänyt MARIHUANAA TAI HASISTA?

- 1 en koskaan
- 2 kerran
- 3 2 - 4 kertaa
- 4 viisi kertaa tai useammin

B Oletko koskaan HAISTELLUT jotakin huumaavaa ainetta (tinneriä, liimaa tms.) päihtyäksesi?

- 1 en koskaan
- 2 kerran
- 3 2 - 4 kertaa
- 4 viisi kertaa tai useammin

C Oletko koskaan käyttänyt ALKOHOLIA ja PILLEREITÄ yhdessä?

- 1 en koskaan
- 2 kerran
- 3 2 - 4 kertaa
- 4 viisi kertaa tai useammin

D Oletko koskaan käyttänyt LÄÄKKEITÄ (rauhottavia, uni- tai särkylääkkeitä, ilman alkoholia) päihtyäksesi?

- 1 en koskaan
- 2 kerran
- 3 2 - 4 kertaa
- 4 viisi kertaa tai useammin

E Oletko koskaan käyttänyt heroiniä, kokaiinia, amfetamiinia, LSD:tä tai muita vastaavia huumeita?

- 1 en koskaan
- 2 kerran
- 3 2 - 4 kertaa
- 4 viisi kertaa tai useammin

F Muistele viimeksi kulunutta 30 PÄIVÄÄ. Kuinka monta kertaa olet tuona aikana käyttänyt HUUMEITA?

- 1 en lainkaan
- 2 kerran
- 3 2 - 4 kertaa
- 4 viisi kertaa tai useammin

LIIKUNTA JA VÄSYMYS

41 Kuinka usein harrastat urheilua tai liikuntaa vapaa-aikanasi vähintään PUOLEN TUNNIN ajan?

- 1 useita kertoja päivässä
- 2 noin kerran päivässä
- 3 4 - 6 kertaa viikossa
- 4 2 - 3 kertaa viikossa
- 5 kerran viikossa
- 6 harvemmin
- 7 en lainkaan

42 Koulutuntien ulkopuolella: Kuinka monta tuntia VIIKOSSA tavallisesti harrastat liikuntaa niin, että HENGÄSTYT ja HIKOILET?

- 1 en yhtään
- 2 noin ½ tuntia
- 3 noin 1 tunti
- 4 noin 2 - 3 tuntia
- 5 noin 4 - 6 tuntia
- 6 noin 7 tuntia tai enemmän

43 Onko nukkumaanmenoikasi tavallisesti säännöllinen?

- 1 hyvin säännöllinen
- 2 melko säännöllinen
- 3 melko epäsäännöllinen
- 4 hyvin epäsäännöllinen

44 Tunnetko itsesi aamulla herätessäsi tavallisesti pirteäksi?

- 1 usein tai joka aamu
- 2 melko usein
- 3 silloin tällöin
- 4 harvoin tai ei koskaan

45 Oletko mielestäsi PÄIVISIN väsyneempi kuin koulutoverisi ja ystäväsi?

- 1 en
- 2 hieman väsyneempi
- 3 huomattavasti väsyneempi

TERVEYS

46 Mitä mieltä olet terveydentilastasi? Onko se

- 1 erittäin hyvä
- 2 melko hyvä
- 3 keskinkertainen
- 4 melko tai erittäin huono

47 Onko Sinulla jokin LÄÄKÄRIN TOTEAMA pitkäaikainen sairaus, vika tai vamma, joka haittaa jokapäiväistä toimintaasi?

- 1 ei
- 2 kyllä

48 Käytätkö jatkuvasti tai lähes jatkuvasti jotakin LÄÄKÄRIN MÄÄRÄÄMÄÄ lääkettä?

- 1 en
- 2 kyllä

49 Onko sinulla lääkärin toteama ASTMA?

- 1 ei
- 2 kyllä, oletko käyttänyt VIIMEISEN VUODEN aikana lääkkeitä sen hoitoon
- 1 en
- 2 kyllä

50 Onko sinulla lääkärin toteama ALLERGINEN NUHA tai HEINÄNUHA?

- 1 ei
- 2 kyllä, oletko käyttänyt VIIMEISEN VUODEN aikana lääkkeitä sen hoitoon
- 1 en
- 2 kyllä

51 Entä onko sinulla jokin MUU ALLERGIA?

- 1 ei
- 2 kyllä, mikä? _____

52 Onko Sinulla ollut viimeksi kuluneen PUOLEN VUODEN aikana hengitystietulehduksia, esim. flunssaa, nuhakuumetta, angiinaa, nielurisatulehdusta, poskiontelon tulehdusta, yskää tai kurkkukipua?

- 1 ei
- 2 kerran
- 3 kaksi kertaa
- 4 kolme kertaa tai useammin

53 Onko Sinulla viimeksi kuluneen PUOLEN VUODEN aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein? Rengasta sopivin vaihtoehto joka riviltä.

	Harvoin tai ei lainkaan	Noin kerran kuussa	Noin kerran viikossa	Lähes joka päivä
Niska- tai hartiakipuja	1	2	3	4
Selän alaosan kipuja	1	2	3	4
Vatsakipuja	1	2	3	4
Jännittyneisyyttä tai hermos- tuneisuutta	1	2	3	4
Ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia	1	2	3	4
Vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin	1	2	3	4
Päänsärkyä	1	2	3	4
Väsymystä tai heikotusta	1	2	3	4
Astmaoireita	1	2	3	4
Allergisen nuhan oireita	1	2	3	4

54 - 55 Oletko viimeksi kuluneen KUUKAUDEN aikana käyttänyt jotain lääketta?

	1 en ole	2 kyllä, mihin vaivaan tai tarkoitukseen?	en kyllä
Sokeritautiin insuliinia	1	2	2
Astmaoireisiin	1	2	2
Allergiseen nuhaan	1	2	2
Päänsärkyyn	1	2	2
Muuhun särkyyn	1	2	2
Vilustumiseen, kuumeeseen, yskään tai nuhaan	1	2	2
Unettomuuteen	1	2	2
Jännitykseen, hermostuneisuuteen	1	2	2
Vatsavaivoihin, ummetukseen	1	2	2
Vitamiineja- ja kivennäisainevalmisteita	1	2	2
Laihduttamiseen	1	2	2
Kehon/lihasten rakentamiseen	1	2	2
Muuhun vaivaan tai tarkoitukseen	1	2	2

KOULUKIUSAAMINEN

Kiusaamisella tarkoitetaan tässä sitä, kun toinen oppilas tai ryhmä oppilaita sanoo tai tekee epämiellyttäviä asioita jollekin oppilaalle. Kiusaamista on myös se, kun oppilasta kiusoitellaan toistuvasti tavalla, josta hän ei pidä. Kiusaamista ei ole se, kun kaksi suunnilleen samanvahvuista oppilasta riitelevät.

56 A Kuinka usein Sinua on kiusattu koulussa tämän LUKUKAUDEN aikana?

- 1 useita kertoja viikossa
- 2 noin kerran viikossa
- 3 harvemmin
- 4 ei lainkaan

B Kuinka usein Sinä olet osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen tämän LUKUKAUDEN aikana?

- 1 useita kertoja viikossa
- 2 noin kerran viikossa
- 3 harvemmin
- 4 ei lainkaan

RUOKATOTTUMUKSET

57 Mikä seuraavista vaihtoehdoista parhaiten kuvaa perheesi ateriointia iltapäivällä tai illalla?

- 1 ei varsinaista aterioita, vaan jokainen ottaa itselleen syötävää
- 2 valmistetaan aterioita, mutta koko perhe ei syö yhtä aikaa
- 3 syömme yhteisen aterian, jolloin yleensä kaikki ovat ruokapöydässä

58 Mikä seuraavista vaihtoehdoista parhaiten kuvaa kouluruokailuasi?

- 1 syön yleensä tarjotun ruuan
- 2 syön yleensä leivän, juoman ja/tai salaatin, mutta harvoin pääruokaa
- 3 en juuri syö kouluruokaa

59-60 Kuinka usein olet juonut tai syönyt seuraavia viimeksi kuluneen VIIKON (7 pv) aikana? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	En kertaan	1-2 päivä- nä	3-5 päivä- nä	6-7 päivä- nä
Kahvia	1	2	3	4
Sokeroituja virvoitusjuomia ...	1	2	3	4
Vähäkalorisia virvoitusjuomia	1	2	3	4
Makeisia	1	2	3	4
Tuoreita vihanneksia, salaattia	1	2	3	4
Hedelmiä, marjoja	1	2	3	4
Ranskanperunoita	1	2	3	4
Perunalastuja tms.	1	2	3	4
Hampurilaisia, hot dogeja	1	2	3	4
Ruis- tai näkkileipää	1	2	3	4
Makeaa kahvileipää.....	1	2	3	4
Makkaraa	1	2	3	4
Pizzaa	1	2	3	4
Lihapiirakoita, lihapasteijoita	1	2	3	4
Maitoa tai piimää	1	2	3	4
Viiliä tai jogurttia.....	1	2	3	4
Juustoa	1	2	3	4
Jäätelöä	1	2	3	4

61 Mitä muuta kuin kouluruokalassa tarjottua ruokaa syöt yleensä kouluaikana? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	1	2	en	kyllä
1 en syö muuta				
2 syön muuta, mitä?				
Makeisia	1	2		
Hedelmiä	1	2		
Makeaa kahvileipää.....	1	2		
Lihapiirakkaa, hampurilaista tms.	1	2		
Jäätelöä	1	2		
Virvoitusjuomaa	1	2		
Leipää	1	2		
Jotain muuta	1	2		

62 Mitä mieltä olet painostasi? Oletko mielestäsi

1 paljon liikapainoinen
2 hieman liikapainoinen
3 sopivan painoinen
4 hieman tai paljon alipainoinen

KOULUTERVEYS

63 Mitä mieltä olet terveyteen ja sairauksiin liittyvien asioiden opettamisesta koulussa?

Niitä opetetaan

1 liikaa
2 sopivasti
3 liian vähän

64 Oletko osallistunut tämän LUKUVUODEN aikana terveyttä ja sairauksia käsittelevälle kurssille, teemapäivään, teemaviikkoon (ei koske liikuntatunteja)?

	kyllä	en
Oppikurssille	1	2
Teemapäivään.....	1	2
Teemaviikkoon	1	2

65 A Jos jostakin syystä haluaisit mennä koulusi lääkärin tai terveydenhoitajan vastaanotolle, miten helppoa sinne on päästä?

1 erittäin helppoa
2 melko helppoa
3 melko vaikeaa
4 erittäin vaikeaa

B Kuinka hyvin koulusi terveydenhuolto toimii silloin, kun oppilaat haluavat keskustella henkilökohtaisista asioistaan (esim. seksi, masennus)? Oletko siihen

1 erittäin tyytyväinen
2 melko tyytyväinen
3 melko tyytymätön
4 erittäin tyytymätön

66 Kuinka monta kertaa olet tämän LUKUVUODEN aikana käynyt koulusi lääkärin tai terveydenhoitajan vastaanotolla? Vastaa molempiin kohtiin.

A Lääkärin

1 en lainkaan
2 kerran
3 kaksi kertaa
4 kolme kertaa tai useammin

B Terveydenhoitajan

1 en lainkaan
2 kerran
3 kaksi kertaa
4 kolme kertaa tai useammin

67 Onko Sinun luokallasi tämän LUKUVUODEN aikana keskusteltu tai muuten opetettu HUUMEISTA, PILLEREISTÄ ja IMPPAUKSESTA tähän tarkoitukseen suunnitellulla oppitunnilla?

- 1 ei (siirry kysymykseen 69)
 2 yhdellä tunnilla
 3 useammalla tunnilla

68 Kuka tai ketkä ovat tätä opetusta antaneet? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	kyllä	ei
Opettaja	1	2
Terveystenhoitaja	1	2
Lääkäri	1	2
Poliisi	1	2
Muu koulun ulkopuolinen asiantuntija	1	2

69 A Onko luokallasi tämän LUKUVUODEN aikana keskusteltu tai muuten opetettu TUPAKOINNISTA tähän tarkoitukseen suunnitellulla oppitunnilla?

- 1 ei
 2 yhdellä tunnilla
 3 useammalla tunnilla

B Entä ALKOHOLISTA?

- 1 ei
 2 yhdellä tunnilla
 3 useammalla tunnilla

70 Nuorille on vuosittain lähetetty seksiasioista kertova lehti (Sexteen, Primavera tai 16kuusitoista). Oletko tutustunut tällaiseen lehteen?

- 1 olen lukenut lähes kokonaan
 2 olen selailut lehteä
 3 olen kuullut, mutta en ole itse lukenut
 4 en ole koskaan kuullutkaan siitä

71 Onko Sinun luokallasi tämän LUKUVUODEN aikana keskusteltu tai muuten opetettu SEURUSTELUSTA ja SEKSIASIOISTA tähän tarkoitukseen suunnitellulla tunnilla?

- 1 ei ole (siirry kysymykseen 74)
 2 kyllä, yhdellä tunnilla
 3 kyllä, useammalla tunnilla

72 Kuka tai ketkä ovat tätä opetusta antaneet? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	kyllä	ei
Opettaja	1	2
Terveystenhoitaja	1	2
Lääkäri	1	2
Muu koulun ulkopuolinen asiantuntija	1	2
Olimme opintokäynnillä		
terveyskeskuksessa	1	2

73 Mitä aiheita näillä tunneilla on käsitelty? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	kyllä	ei
Seurustelua	1	2
Raskauden ehkäisyä	1	2
Klamydiaa	1	2
Aidsia, HIViä	1	2
Yhdyntöjä	1	2
Jälkiehkäisyä	1	2
Hedelmättömyyttä	1	2
Itsetyydytystä	1	2
Homoseksuaalisuutta	1	2

SEURUSTELU

74 Ovatko seksiasiat Sinulle ajankohtaisia?

- 1 ei lainkaan
 2 jossain määrin
 3 erittäin ajankohtaisia

75 Seurusteletko nykyisin VAKITUISESTI?

- 1 kyllä
 2 en

76 Oletko koskaan tehnyt seuraavia asioita?

	kyllä	ei
Suutelit suulle	1	2
Hyväilit vaatteiden päältä	1	2
Hyväilit vaatteiden alta tai alastomana	1	2

77 Oletko ollut yhdynnässä?

- 1 en (voit siirtyä kysymykseen 81)
- 2 kyllä, kuinka monta kertaa yhteensä
- 3 kerran
- 4 2 - 4 kertaa
- 5 5 - 9 kertaa
- 6 10 kertaa tai useammin

78 Kuinka usein olet ollut yhdynnässä viimeksi kuluneen KUUKAUDEN aikana?

- 1 en kertaakaan
- 2 kerran
- 3 2 - 3 kertaa
- 4 neljä kertaa tai useammin

79 Kuinka monen kumppanin kanssa olet ollut sukupuoliyhdynnässä?

- 1 yhden
- 2 kahden
- 3 kolmen tai neljän
- 4 viiden tai useamman

80 Mitä ehkäisymenetelmää käytitte VIIMEISIMMÄSSÄ yhdynnässä?

- 1 ei mitään
- 2 kondomia
- 3 e-pillereitä
- 4 kondomia ja e-pillereitä
- 5 jotain muuta menetelmää, mitä?

TYTÖILLE

81 A Oletko käyttänyt jälkielekaiäisyä?

- 1 en
- 2 kyllä. Montako kertaa yhteensä? _____
- 3 en tiedä, mitä jälkielekaiäisy on

B Oletko koskaan käyttänyt ehkäisytableteita?

- 1 en (voit siirtyä kysymykseen 82)
- 2 kyllä

C Käytätkö nykyisin ehkäisytableteita?

- 1 en
- 2 kyllä

PERHE, YSTÄVÄT, TALOUS JA VAAPAA-AIKA

82 A Onko Sinulla tällä hetkellä todella läheistä ystävää, jonka kanssa voit keskustella luottamuksellisesti lähes kaikista omista asioistasi?

- 1 ei ole läheisiä ystäviä
- 2 on yksi läheinen ystävä
- 3 on kaksi läheistä ystävää
- 4 on useampia läheisiä ystäviä

82 B Tietävätkö vanhempasi, missä vietät perjantai- ja lauantai-iltasi?

- 1 tietävät aina
- 2 tietävät joskus
- 3 useimmiten eivät tiedä

82 C Tuntevatko vanhempasi useimmat ystäväsi?

- 1 molemmat tuntevat
- 2 vain isä tuntee
- 3 vain äiti tuntee
- 4 ei kumpikaan tunne

82 D Pystytkö keskustelemaan vanhempiesi kanssa omista asioistasi?

- 1 en juuri koskaan
- 2 silloin tällöin
- 3 melko usein
- 4 usein

82 E Jos sinulla on ongelmia koulussa, ovatko vanhempasi valmiita auttamaan sinua?

- 1 ei juuri koskaan
- 2 silloin tällöin
- 3 melko usein
- 4 usein

82 F Mitä mieltä olet perheesi taloudellisesta tilanteesta?

- 1 erittäin hyvä
- 2 melko hyvä
- 3 jonkin verran talousvaikeuksia
- 4 paljon talousvaikeuksia

82 G Ovatto vanhempiasi olleet viimeksi kuluneen VUODEN aikana työttöminä tai pakkolomalla?

- 1 ei kumpikaan
 2 toinen vanhemmistani
 3 molemmat vanhemmistani

82 H Kuuluuko perheeseesi?

- 1 äiti ja isä
 2 äiti ja isäpuoli
 3 isä ja äitipuoli
 4 vain äiti
 5 vain isä
 6 avo/aviomies tai -vaimo
 7 joku muu huoltaja, kuka? _____

83 A Millainen koulutus äidilläsi tai äitipuolellasi on?

- 1 kansakoulu tai peruskoulu, ei muuta
 2 kansa-tai peruskoulu ja ammattikoulutus (ammattikoulu, kursseja tms.)
 3 keskikoulu, ei muuta
 4 keskikoulu ja ammatillisia opistoja tms.
 5 ylioppilastutkinto, ei muuta
 6 ylioppilastutkinto ja ammatillisia opistoja tms.
 7 korkeakoulu- tai yliopistotutkinto (maisteri, ekonomi, diplomi-insinööri tms.)

83 B Millainen koulutus isälläsi tai isäpuolellasi on?

- 1 kansakoulu tai peruskoulu, ei muuta
 2 kansa-tai peruskoulu ja ammattikoulutus (ammattikoulu, kursseja tms.)
 3 keskikoulu, ei muuta
 4 keskikoulu ja ammatillisia opistoja tms.
 5 ylioppilastutkinto, ei muuta
 6 ylioppilastutkinto ja ammatillisia opistoja tms.
 7 korkeakoulu- tai yliopistotutkinto (maisteri, ekonomi, diplomi-insinööri tms.)

83 C Millaisia suunnitelmia sinulla on jatkaa koulunkäyntiä ja opiskelua?

- 1 käyn lukion ja haen yliopistoon tai korkeakouluun
 2 käyn lukion, mutta en luultavasti hae yliopistoon tai korkeakouluun
 3 suoritan ammatillisen tutkinnon
 4 en aio enää jatkaa opintoja
 5 en osaa sanoa

83 D Kuinka paljon sinulla on rahaa käytettävissäsi keskimäärin VIIKOSSA (viikkorahaa tai muita tuloja, jotka saat käyttää niin kuin haluat)?

- 1 alle 7 mk
 2 8 - 14 mk
 3 15 - 24 mk
 4 25 - 39 mk
 5 40 - 59 mk
 6 60 - 100 mk
 7 101 - 200 mk
 8 yli 200 mk

84 Mikä on vanhempiesi ammatti?

- A Isän ammatti _____
B Äidin ammatti _____

84 Mikä on vanhempiesi äidinkieli?

-
Suomi Ruotsi Muu
C Isä 1 2 3
D Äiti 1 2 3

85 A Millaisessa talossa asut tällä hetkellä?

- 1 omakotitalossa
 2 rivitalossa
 3 kerrostalossa

85 B Millaisella paikkakunnalla asut nykyisin?

- 1 KAUPUNGISSA keskustassa
 2 KAUPUNGISSA lähiössä
 3 KAUPUNGISSA keskustan ja taajamien ulkopuolella
 4 MAASEUDULLA kirkonkylässä, asutuskeskuksessa tai muussa taajamassa
 5 MAASEUDULLA kirkonkylän, asutuskeskusten ja muiden taajamien ulkopuolella

85 C Kuinka kauan olet asunut nykyisellä paikkakunnalla?

- 1 alle vuoden
 2 1-4 vuotta
 3 5-9 vuotta
 4 yli 9 vuotta

TULEVAISUUS**86 Kuinka paljon arvioisit tarvitsevasi seuraavia kieliä tulevaisuudessa?**

	Erittäin paljon	Melko paljon	Melko vähän	En lainkaan
Suomi	1	2	3	4
Ruotsi	1	2	3	4
Englanti	1	2	3	4
Saksa	1	2	3	4
Ranska	1	2	3	4
Venäjä	1	2	3	4

87 Voitko kuvitella, että seurustelisit/muodostaisit perheen henkilön kanssa, joka on

	Mielelläni	Mahdollisesti	En missään tapauksessa
Suomenkielinen suomalainen	1	2	3
Ruotsinkielinen suomalainen	1	2	3
Romaani	1	2	3
Muu pohjoismaalainen	1	2	3
Muu eurooppalainen	1	2	3
Aasialainen	1	2	3
Afrikkalainen	1	2	3
Amerikkalainen	1	2	3

88 A Aiotko muuttaa tulevaisuudessa ulkomaille?

- 1 en lainkaan
 2 kyllä, tilapäisesti
 3 kyllä vakituisesti

88 B Oletko suunnitellut opiskella ulkomailta?

- 1 en lainkaan
 2 kyllä, pohjoismaissa
 3 kyllä, muualla Euroopassa
 4 kyllä, muulla kuin Euroopassa

88 C Minkälaisessa ympäristössä haluaisit asua aikuisena?

- 1 KAUPUNGISSA keskustassa
 2 KAUPUNGISSA lähiössä
 3 KAUPUNGISSA keskustan ja taajamien ulkopuolella
 4 MAASEUDULLA kirkonkylässä, asutuskeskuksessa tai muussa taajamassa
 5 MAASEUDULLA kirkonkylän, asutuskeskusten ja muiden taajamien ulkopuolella

88 D Kuinka monta lasta toivoisit perheessäsi joskus olevan?

- 1 en halua lainkaan lapsia
 2 vain yhden
 3 kaksi
 4 kolme
 5 vähintään neljä lasta

88 E Missä HALUAISIT mieluiten asua vuonna 2010?

- 1 nykyisellä kotipaikkakunnalla
 2 muualla, missä? _____

88 F Entä missä LUULET asuvasi vuonna 2010?

- 1 nykyisellä kotipaikkakunnalla
 2 muualla, missä? _____

89 Kuinka tärkeää sinulle on olla

	Erittäin tärkeää	Melko tärkeää	Melko merkityksetön	Täysin merkityksetön
Sen lähiyhteisösi jäsen, jossa asut (esim. jurvalainen, tamperelainen)	1	2	3	4
Pohjalainen	1	2	3	4
Hämäläinen	1	2	3	4
Suomalainen	1	2	3	4
Suomenruotsalainen ..	1	2	3	4
Pohjoismaalainen	1	2	3	4
Euroopan yhteisön (EU) jäsen	1	2	3	4
Eurooppalainen	1	2	3	4
Maailmankansalainen	1	2	3	4

HARRASTUKSIA

90-91 Kuinka usein harjoitat seuraavia toimintoja?

	Joka päivä	Muutaman kerran viikossa	Muutaman kerran kuussa	En ollenkaan
Ulkoilua (kävely, luonto, ratsastus, metsästys, kalastus) .	1	2	3	4
Yhdistystoimintaa	1	2	3	4
Diskoa, tanssia, tms. .	1	2	3	4
Soitan itse musiikkia.	1	2	3	4
Luen kirjoja	1	2	3	4
Pelaan tietokonepelejä	1	2	3	4
Uskonnollista toimintaa	1	2	3	4
Urheilua	1	2	3	4
Politiikkaa	1	2	3	4
Oleskelua yksin kotona	1	2	3	4
Oleskelua ystävien seurassa (kahvila, pizzeria, tms.)	1	2	3	4

MIELIPIDEVÄITÄMIÄ

Sinun pitäisi kertoa, mitä mieltä olet kustakin väitteestä. Ympyröi se vaihtoehto, joka parhaiten vastaa mielipidettäsi.

92 A Kohtuullinen alkoholin käyttö kuuluu tavalliseen elämänmenoon.

- 1 täysin samaa mieltä
 2 samaa mieltä
 3 eri mieltä
 4 täysin eri mieltä

92 C Marihuanan ja hasiksen kokeileminen ei ole sen vaarallisempaa kuin muutaman olutpullon juominen.

- 1 täysin samaa mieltä
 2 samaa mieltä
 3 eri mieltä
 4 täysin eri mieltä

92 B Huumeiden vaaroista on opetettu ja keskusteltu koulussa liian vähän.

- 1 täysin samaa mieltä
 2 samaa mieltä
 3 eri mieltä
 4 täysin eri mieltä

92 D Sukupuolilyhdyntä ei kuulu ikäisteni seurusteluun.

- 1 täysin samaa mieltä
 2 samaa mieltä
 3 eri mieltä
 4 täysin eri mieltä

92 E Tupakoinnin haitoista puhutaan nykyisin liikaa.

- 1 täysin samaa mieltä
- 2 samaa mieltä
- 3 eri mieltä
- 4 täysin eri mieltä

92 F On oikein, että tupakan myynti alle 18-vuotiaille on kiellettyä.

- 1 täysin samaa mieltä
- 2 samaa mieltä
- 3 eri mieltä
- 4 täysin eri mieltä

93 Ihmisillä on erilaisia käsityksiä siitä, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei. Hyväksytkö Sinä seuraavat asiat? Vastaa jokaiseen kohtaan.

- En osaa
Kyllä En sanoa
- Tupakointi silloin tällöin 1 2 3
10 tai useamman savukkeen
poltto päivässä 1 2 3
- Parin alkoholiannoksen
juominen muutaman kerran
viikossa 1 2 3
- Humala kerran viikossa 1 2 3
- Marihuanan polttaminen
silloin tällöin 1 2 3
- Marihuanan polttaminen
säännöllisesti 1 2 3

MIELIALAKYSYMYKSIÄ

Suuraavat kysymykset käsittelevät mielialan erilaisia piirteitä. Vastaa kuhunkin kysymykseen siten, millaiseksi tunnet itsesi tänään. Valitse kustakin kysymyksestä vain yksi vaihtoehto äläkä jätä yhtään kysymystä väliin.

94 A Minkälainen on mielialasi

- 1 mielialani on melko valoisa ja hyvä
- 2 en ole alakuloinen tai surullinen
- 3 tunnen itseni alakuloiseksi ja surulliseksi
- 4 olen alakuloinen jatkuvasti enkä pääse siitä
- 5 olen niin masentunut ja alavireinen, etten kestä enää

94 B Miten suhtaudut tulevaisuuteen ?

- 1 suhtaudun tulevaisuuteeni toiveikkaasti
- 2 en suhtaudu tulevaisuuteeni toivottomasti
- 3 tulevaisuus tuntuu minusta melko masentavalta
- 4 minusta tuntuu, ettei minulla ole tulevaisuudelta mitään odotettavaa
- 5 tulevaisuus tuntuu minusta toivottomalta, enkä jaksakaan uskoa, että asiat muuttuisivat parempaan päin

94 C Miten katsot elämäsi sujuneen ?

- 1 olen elämässäni onnistunut huomattavan usein
- 2 en tunne epäonnistuneeni elämässä
- 3 minusta tuntuu, että olen epäonnistunut pyrkimyksissäni tavallista useammin
- 4 elämäni on tähän saakka ollut vain sarja epäonnistumisia
- 5 tunnen epäonnistuneeni täydellisesti ihmisenä

94 D Miten tyytyväiseksi tai tyytymättömäksi tunnet itsesi ?

- 1 olen varsin tyytyväinen elämäni
- 2 en ole erityisen tyytymätön
- 3 en nauti asioista samalla tavalla kuin ennen
- 4 minusta tuntuu, etten saa enää tyydytystä juuri mistään
- 5 olen täysin tyytymätön kaikkeen

94 E Minkälaisena pidät itseäsi ?

- 1 tunnen itseni melko hyväksi
- 2 en tunne itseäni huonoksi ja arvottomaksi
- 3 tunnen itseni huonoksi ja arvottomaksi melko usein
- 4 nykyään tunnen itseni arvottomaksi melkein aina
- 5 olen kerta kaikkiaan arvoton ja huono

94 F Onko Sinulla pettymyksen tunteita ?

- 1 olen tyytyväinen itseäni ja suorituksiini
- 2 en ole pettynyt itseni suhteen
- 3 olen pettynyt itseni suhteen
- 4 minua inhottaa oma itseni
- 5 vihaan itseäni

94 G Onko Sinulla itsesi vahingoittamiseen liittyviä ajatuksia ?

- 1 minulla ei ole koskaan ollut itsemurha-ajatuksia
- 2 en ajattele enkä halua vahingoittaa itseäni
- 3 minusta tuntuu, että olisi parempi jos olisin kuollut
- 4 minulla on tarkat suunnitelmat itsemurhasta
- 5 tekisin itsemurhan jos siihen olisi mahdollisuus

94 H Miten suhtaudut vieraitten ihmisten tapaamiseen ?

- 1 pidän ihmisten tapaamisesta ja juttelemisesta
- 2 en ole menettänyt kiinnostustani muihin ihmisiin
- 3 toiset ihmiset eivät enää kiinnosta minua niin paljon kuin ennen
- 4 olen melkein kokonaan menettänyt mielenkiintoni sekä tunteeni toisia ihmisiä kohtaan
- 5 olen menettänyt mielenkiintoni muihin ihmisiin, enkä välitä heistä lainkaan

95 A Miten koet päätösten tekemisen ?

- 1 erilaisten päätösten tekeminen on minulle helppoa
- 2 pystyn tekemään päätöksiä samoin kuin ennenkin
- 3 varmuuteni on vähentynyt ja yritän lykätä päätösten tekoa
- 4 minulla on suuria vaikeuksia päätösten teossa
- 5 en pysty enää lainkaan tekemään ratkaisuja ja päätöksiä

95 B Minkälaisena pidät olemustasi ja ulkonäköäsi ?

- 1 olen melko tyytyväinen ulkonäkööni ja olemukseeni
- 2 ulkonäössäni ei ole minua haittaavia piirteitä
- 3 olen huolissani siitä, että näytän epämiellyttävältä
- 4 minusta tuntuu, että näytän rumalta
- 5 olen varma, että näytän rumalta ja vastenmieliseltä

95 C Minkälaista nukkumisesi on ?

- 1 minulla ei ole nukkumisessa minkäänlaisia vaikeuksia
- 2 nukun yhtä hyvin kuin ennenkin
- 3 herätessäni aamuisin olen paljon väsyneempi kuin ennen
- 4 minua haittaa unettomuus
- 5 kärsin unettomuudesta, nukahtamisvaikeuksista tai liian aikaisin kesken unien heräämisestä

95 D Tunnetko väsymystä ja uupumusta ?

- 1 väsyminen on minulle lähes täysin vierasta
- 2 en väsy helpommin kuin tavallisestikaan
- 3 väsyn nopeammin kuin ennen
- 4 vähäinkin työ väsyttää ja uuvuttaa minua
- 5 olen liian väsynyt tehdäkseen mitään

95 E Minkälainen ruokahalusi on ?

- 1 ruokahalussani ei ole mitään hankaluuksia
- 2 ruokahaluni on ennallaan
- 3 ruokahaluni on huonompi kuin ennen
- 4 ruokahaluni on paljon huonompi kuin ennen
- 5 minulla ei ole enää lainkaan ruokahalua

95 F Oletko ahdistunut tai jännittynyt ?

- 1 pidän itseäni melko hyvähermoisena enkä ahdistu kovinkaan helposti
- 2 en tunne itseäni ahdistuneeksi tai "huonohermoiseksi"
- 3 ahdistun ja jännityn melko helposti
- 4 tulen erityisen helposti tuskaiseksi, ahdistuneeksi tai jännittyneeksi
- 5 tunnen itseni jatkuvasti ahdistuneeksi ja tuskaiseksi kuin hermoni olisivat "loppuun kuluneet"

96 Tuntuuko Sinusta, että tarvitset apua masentuneen tai ahdistuneen mielialan takia?

- 1 kyllä
- 2 en osaa sanoa
- 3 ei

97 Oletko joskus hakenut joltakin ammattiauttajalta apua masentuneen tai ahdistuneen mielialan takia? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	kyllä	ei
Lääkäriltä	1	2
Terveydenhoitajalta	1	2
Psykologilta	1	2
Muulta terveydenhuollon ammattilaiselta	1	2
Opettajalta	1	2
Muun alan ammattiauttajalta, keneltä	1	2

98 A Jos olet käynyt lääkärin tai muun terveydenhoitohenkilön vastaanotolla masentuneen tai ahdistuneen mielialan takia, kuinka monta kertaa yhteensä?

- 1 kerran
- 2 kahdesti
- 3 useita kertoja
- 4 en ole käynyt vastaanotolla näistä syistä

98 B Onko sinulla varattuna aika lääkärin tai muun terveydenhoitohenkilön vastaanotolle masentuneen tai ahdistuneen mielialan takia?

- 1 kyllä
- 2 ei

KOULUTILAT JA TURVALLISUUS

99 Haittaavatko seuraavat seikat työskentelyä koulussa? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	Ei lainkaan	Melko vähän	Melko paljon	Erittäin paljon
Opiskelutilojen ahtaus	1	2	3	4
Melu, kaiku	1	2	3	4
Sopimaton valaistus	1	2	3	4
Huono ilmanvaihto tai huoneilma	1	2	3	4
Lämpötila (kuumuus, kylmyys, veto)	1	2	3	4
Likaisuus, pölyisyys	1	2	3	4
Epämukavat työtuolit tai -pöydät	1	2	3	4
Huonot sosiaalityilat (WC, pukeutumis- ja peseytymistilat)	1	2	3	4
Työympäristön rauhattomuus	1	2	3	4
Kiireisyys	1	2	3	4
Väkivaltatilanteet	1	2	3	4
Tapaturmavaara	1	2	3	4
Muut tekijät, mitkä? _____	1	2	3	4

KIITÄMME VASTAUKSISTASI!

